

The Indigenization of Criminology in Iran: Barriers and Requirements

Mehran Sohrabi Asmaroud^{1*}

Ali Najafi Tavana²

Abstract

The indigenization of criminology is easy and unavoidable. The main issue of the present study is the question of whether indigenization of criminology is possible in Iran or not? The primary hypothesis was based on the possibility of indigenization of criminology in Iran but the analytical inquiry by considering the requirements and barriers to indigenization, using a descriptive-analytical research method based on a critical approach, showed the dominance of barriers over the requirements and the refusal of indigenization of criminology. Based on the findings of the article, some of the most important challenges are: 1- Three ontological, epistemological and methodological challenges. 2- Incorrect confrontation with the new humanities sciences and the new man as its child. 3- Lack of formation of the "society of criminology" in Iran and lack of consistency of its main components such as academic man, academic identity, discipline independence and lack of democratization of the space for growth and prosperity of science. 4- Absence of social context, criminology and the man of criminology in criminological explanations. The present paper discusses the possibility of future criminology indigenization, while pointing to the role of facilitators (requirements), proposes some strategies to pass the harmless challenges of indigenization.

Keywords: *Indigenization of Criminology, Barriers of Criminology, Requirements of Criminology, Sociology of Knowledge, Philosophy of Science.*

1. Introduction

Indigenization of Criminology is an easy yet difficult task. The current paper is an exploration for identifying the obstacles and exigencies, and evaluating arguments of two dominant discourses in this area, that is the Exigency

---

*1. PhD Candidate in criminal law and criminology, Islamic Azad University Central Tehran Branch, Tehran, Iran (Corresponding Author: Sohrabi2040@yahoo.com)

2. Assistant Professor, Islamic Azad University Central Tehran Branch, Tehran, Iran

Discourse and the Refrainment Discourse, and in the final analysis, answering the issue of possibility or impossibility of the indigenization of criminology in Iran. Regarding this, a wide spectrum of opinions, presumptions and approaches of the supporters and opponents of indigenization of criminology has been analytically probed, and on the other side, the approaches and discourses of those believing in the possibility and impossibility of indigenization of criminology in Iran have been put to the test of analyses and examination. The present research believes that production of science, in the general meaning, and indigenization of criminology, in the particular meaning of the word, is a mental, cognitive, and epistemological effort and indigenization of criminology means internalization of crime control in the social context using Iranian wisdom. This research , while correctly and efficiently assessing needs for addressing the issue of indigenization and having deep scientific belief that solving domestic issues takes domestic theories and approaches and given the fundamental necessities governing indigenization and analysis of domestic and external examples of miscalculated, slogan-like and instructed indigenization and while adopting scientific realism regarding the basics and sources of indigenous knowledge, has tried to present an honest and trustworthy narrative of the thoughts of supporters of the Exigency discourse, as well as tried to win them over in the documentation of the main question of “ why we are in need of indigenization of criminology?

2. Methodology

The present paper has used a Qualitative and Descriptive-Analytical method, with a Theoretical – Critical approach. Considering the nature of the subject researched, the Theoretical – Critical approach gives the researcher the possibility to consider the arguments of supporters and opponents, and provide an epistemological occasion for identifying the obstacles and exigencies, and finally possibility or impossibility of producing domestic endogenous and exogenous theories of criminology.

3. Results and discussion

The paper has analyzed and examined the opinions of the supporters and opponents of indigenization of criminology in Iran for proving or rejecting the raised theory (Possibility of Indigenization of Criminology), and in the battles of opinions, the authors themselves have not appeared as passive observers and mere narrators of competing arguments, but when appropriate, have provided scientific analyses, evaluations, criticisms and examinations of both pro and against arguments. The major arguments of the supporters of indigenization of criminology have been for scientific qualification of the domestic sources for the possibility of indigenization of criminology in Iran, and due to this, the Exigency Discourse has deemed itself needless of translation of basic sources of

western criminology and refrained from imitating the theories of criminologists of pioneering countries in the Western Criminology area, and has stressed the adequacy of the domestic knowledge sources, and in contrast, the opponents of indigenization, while warning the supporters to avoid superficial, popular, pseudo-scientific and reductionist interpretations of compressed indigenization, have considered the area of science production and indigenization of criminology as the major manifestation of original thought.

The supporters and opponents of indigenization of criminology in Iran seem to be subordinate to various paradigms, and this has heightened the arguments between them, and left the possibility of scientific evaluation and final assessment faced with obstacles, though in the final analysis, the arguments of the Refrainment Discourse have had more prominence and weight, making the believability of the arguments of this approach easier.

4. Conclusion

The present research, following profoundly discussing and delving into the basics and domestic sources of indigenization of criminology and with attention to the necessities governing them, have concluded that: 1) Indigenization of Criminology is a cognitive and epistemological issue, and in fact, a clear example of production of science, and the research tries not to fall into the trap of science-worshipping, scientific racism and scientific sectarianism. 2) The Iranian science system has never been effectively and correctly faced with the manifestations of the Modernity such as the new science, enlightenment, Renaissance, modern Humanities and modern mankind as its children, as well as the university and its main vocation (production of science), and still is acquiring, adopting and translating it, and in this capacity too, is suffering from the three challenges of ontology, epistemology, and methodology. 3) Finally, by analyzing the domestic epistemological sources on one side, and considering the rivaling arguments and the data from the Refrainment Discourse and research from the authors, on the other side, and by virtue of the dual models of Indigenization of Criminology (endogenous and exogenous), the Indigenization of Criminology will be impossible until next notice, but only by removing the existing challenges and barriers, there can be talk of Indigenization of Criminology by adopting the endogenous illuminating model in future.

Selection of References

- Arcand, S. Brillon, Y. (1973), **Comparative criminology**: Africa. Acta criminological, vol 6, Number 7, pp. 199-217.
- Ashouri, Dariush (1989), "Theory of Westoxication and the Crisis of Thought in Iran", **Iran Nameh Pub**, No. 27, pp. 460-454. [In Persian]

- Carrington, K. (2017), “Asian criminology and southern Epistemologies”, **comparative criminology and criminal justice Research**, school of social sciences. Monash university, Clayton, Vic Australia.
- Ghanieirad, M.A. (2010), “Independent Social Sciences/ Multiple Deuteronomy and Objectivity (A Look at the Opinions of Sayed Hussein and Sayyid Farid al-Attas)”, in: **Indigenous Science, World Scientific: Possibility or Refusal?** First Edition, Tehran: Jihad Pubs University. [In Persian]
- Hill, S. (1995), “Globalization or Indigenization: New Alignments Between knowledge and culture”, knowledge and policy: **The International Journal of knowledge transfer and utilization**, vol 8, number 2, pp. 88-112.
- Laufer S, William, Adler Freda (2017), **Advances in criminological theory**, Temple University, u. s. a, Routledge publication, Landon and Network.
- Laufers, William, Adler Freda (2017), “The challenges of Advances in criminological theory”, advances in **criminological theory**, Routledge publication, London and Network, vol 1.
- Mccord, Joan (2017), “Theory, pseudo theory, and Metatheory”, **advances in criminological theory, Willian S. Laufer and in Freda Adler**, Routledge publication, London and Network, vol 1.
- Messner, F. Steven (2017), “when west Meets East: Generalizing Theory and Expanding the conceptual Todkit of criminology”, **comparative criminology in Asia**, Springer series on Asian criminology and sciences, Monash university, clayton, VIC Australia.
- Phi, Brian (2010), **The Modern Philosophy of Social Sciences with a Multicultural Perspective**, translated by Khashayar Deihimi, fourth edition, Tehran: New Plan Pub [In Persian].

Citation:

Sohrabi Asmaroud, M. and Najafi Tavana, A. (2022). “The indigenization of criminology in Iran: barriers and equirements”, **Criminal Law Research**, 13(25), pp. 123-150. DOI:10.22124/jol.2022.19390.2122

Copyright:

Copyright for this article is retained by the author(s), with first publication rights granted to *Criminal Law Research*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the original work is properly cited.

بومی‌سازی جرم‌شناسی در ایران: موانع و مقتضیات*

مهرا ن سهرابی اسمرو د^۱

علی نجفی توانا^۲

چکیده

بومی‌سازی جرم‌شناسی، امری سهل و ممتنع است. مسأله اساسی پژوهش حاضر، طرح این پرسش است که آیا بومی‌سازی جرم‌شناسی در ایران امکان‌پذیر است یا خیر؟ فرضیه اولیه، بر امکان بومی‌سازی جرم‌شناسی در ایران استوار بود. اما واکاوی تحلیلی مقاله با تأمل در مقتضیات و موانع بومی‌سازی، با استفاده از روش تحقیق توصیفی-تحلیلی مبتنی بر رویکرد انتقادی، غلبه موانع بر مقتضیات و مآلاً امتناع بومی‌سازی جرم‌شناسی را نشان داد. بر اساس یافته‌های مقاله، برخی از اهم چالش‌های موجود، عبارتند از: ۱- چالش‌های سه‌گانه هستی‌شناختی، معرفت‌شناختی و روش‌شناختی ۲- مواجهه ناصحیح با مقوله علوم انسانی جدید و انسان جدید به مثابه فرزند آن ۳- عدم شکل‌گیری صحیح اجتماع علمی جرم‌شناسی و قوام نیافتن مولفه‌های اصلی آن نظیر فرهنگ دانشگاهی، انسان‌دانشگاهی، استقلال رشته‌ای و دموکراتیزه نبودن فضای رشد و شکوفایی علم. ۴- غیبت بسترمندی اجتماعی، امر جرم‌شناسی و انسان جرم‌شناسی در تبیین‌های جرم‌شناختی

واژگان کلیدی: بومی‌سازی جرم‌شناسی، موانع، مقتضیات، اجتماع علمی جرم‌شناسی و جامعه‌شناسی علم.

۱. دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)
۲. استادیار دانشکده حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران.

*این مقاله برگرفته از رساله دوره دکتری تخصصی نویسنده مسئول تحت عنوان "بومی‌کردن جرم‌شناسی در ایران: چالش‌ها و راهکارها" با راهنمایی آقای دکتر علی نجفی توانا و مشاوره آقای دکتر علی حسین نجفی ابرند آبادی در دانشکده حقوق دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی است.

مقدمه

سرشت بومی‌سازی جرم‌شناسی، فرآیند درونی‌سازی کنترل جرم با عقل ایرانی در بستر اجتماعی است. به عبارت بهتر مقوله بومی‌سازی جرم‌شناسی، ربط عمیق و پیوند وثیق با مقوله تولید علم^۱ دارد که یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های ملی^۲ اکثر کشورهای جهان سومی^۳ به‌ویژه بعد از دوران پساستعماری به شمار می‌رود. هر چند کشور ما استعمارشدگی را تجربه نکرده است^۴ اما از دههٔ چهل شمسی تا به حال، ایدهٔ بومی‌سازی علوم اجتماعی و انسانی در دستور کار بوده و به طبع آن، از اواخر دههٔ هشتاد شمسی به بعد، زمزمه‌های آن در علوم جنایی (سیاست جنایی و جرم‌شناسی) هم شنیده شد.

مسئلهٔ اساسی مقاله حاضر، تأملی در موانع و مقتضیات بومی‌سازی جرم‌شناسی در ایران و به عبارت بهتر بررسی امکان یا امتناع آن است و یکی از مهم‌ترین وجوه اهمیت بومی‌سازی جرم‌شناسی و حساسیت نظری راجع به آن، ادعای ناکارآمدی و ناکارایی برخی نظریات جرم‌شناسی

۱. بین مقوله تولید علم (Science Production) و به تعبیر عام تولید دانش (Knowledge Production) و بومی‌سازی (Indigenizing) تفاوت‌های عدیده‌ای وجود دارد. هر چند عده‌ای معتقدند تولید علم بر ساخت صحیحی نبوده و معادلی در زبان‌های انگلیسی و فرانسوی برای آن وجود ندارد و این تعبیر از ابداعات ایرانیان است و بهتر است بجای آن از تعبیر تولید علمی یا تولید محصولات علمی و پژوهشی صحبت کرد زیرا علم را می‌توان آموخت و یا کشف کرد و توسعه داد اما نمی‌توان آن را تولید کرد، با این حال، بخاطر بسامد بسیار زیاد تولید علم، در این پژوهش از همین تعبیر مرسوم استفاده می‌شود.

در بیان تفاوت‌های تولید علم و بومی‌سازی به چند نکتهٔ مهم باید توجه داشت. الف: از لحاظ نسب اربعه در علم منطق بین دو تعبیر فوق، رابطه عموم و خصوص مطلق حاکم است، یعنی تولید علم، اعم از بومی‌سازی علم است و بومی‌سازی به نوعی از مصادیق اعلی و اجلی تولید علم به شمار می‌رود هر چند با لحاظ مدل ناب بومی‌سازی مرزهای این دو بسیار به هم نزدیک می‌گردد (ر.ک؛ بند ۲-۱-۲ مدل‌های بومی‌سازی پژوهش حاضر). ب: از حیث بستر تاریخی، بومی‌سازی، سویه‌های متعددی به خود دیده است؛ در آغاز سویه ضداستعماری، هویت طلبانه و وطنی و سپس سویه ایدیولوژیک و دینی بخود گرفته و در نهایت، سویه علمی و حل مسأله‌ای به‌خود گرفته است، آنچه که پژوهش حاضر متکفل بررسی آن است -ج: از حیث بستر مفهومی-نظری، تولید علم از ثمرات مکتب ساینسیسم (مکتب علم‌پرستی) بوده و فرانسویس بیکن، پیغامبر این مکتب، رسالت آن را تسلط بر طبیعت گذاشته و سپس با اتخاذ پارادایم اثباتی-اثباتی زندگی به عبارت بهتر- بالاخص در علوم فنی، دقیقه و پزشکی سکه علمیت را به نام خود زده و عینیت را ضامن اعتبار تولیدات علمی خود کرده است، اما بومی‌سازی هر چند در گام‌های آغازین از هژمونی، هیمنه و سیادت علوم طبیعی محض و پارادایم غالب آن متأثر گردیده، اما بعداً با تأثیرپذیری از گفتمان پست مدرنیسم و سایر مبانی نظری و فلسفی خود، رفته رفته نظریه‌مند (Theory Laden) گردید و با الگوگیری از پارادایم تفسیری و انتقادی و تلقی خاصی که از عینیت و علمیت داشت توانست در سپهر علوم اجتماعی و انسانی نقش آفرینی کرده و تولید علم انسانی و اجتماعی بومی را عهده‌دار گردد.

۲. دغدغهٔ ملی (National preoccupation) ابداع میشل فوکوست (فاضلی، ۱۳۸۴: ۲۲).

۳. نگارندگان ترجیح می‌دهند برای توصیف کشورهای پیرامون به جای پسوند «شرقی» از پسوند «جهان سومی» در این پژوهش استفاده کنند اما نه بخاطر حسن ذاتی یا قراردادی تعبیر اخیر، بلکه با لحاظ تحولات مفهومی دوگانه‌های شرق/غرب، بربر/متمدن، صنعتی/عقب‌مانده و علی‌التخصیص جهان اول/جهان سوم. شایان ذکر است دوگانه‌های مذکور که ثمره ادبیات مطالعات پساکولونیال و مطالعات شرق‌شناسی ادوارد سعید است ولی امروزه این دوگانگی‌ها دیگر کم‌رنگ شده و در مقابل اکثر کشورهای شرقی-آسیا نماد شرق- که قبلاً ایزه تحقیقی غرب محسوب می‌شدند به مقام و منزلت جهان سومی، هبوط کرده‌اند. برای کسب اطلاعات افزون در خصوص هبوط شرقی‌ها به جهان سومی و آثار اجتماعی، سیاسی و انسانی آن ر.ک به: آشوری، ۱۳۷۲: ۲۷۰-۲۶۸.

۴. ولی به تعبیری در «وضع غیراستعماری وابسته» قرار دارد (بهنام، ۱۳۷۵: ۴).

در کشورهای پیشگام و تولیدکننده^۱ جرم‌شناسی از یک طرف و ورود و هجوم سیل‌آسای این نظریات بدون انطباق موجه با اقتضائات اجتماعی، فرهنگی، دینی، انسانی و جمعیتی در کشورهای مصرف‌کننده^۲ جرم‌شناسی از طرف دیگر است.

در همین راستا یکی از کنشگران و مدافعان بومی‌سازی چنین استدلال کرده که: «اگر علوم اجتماعی موجود، بومی غرب است و در آن بستر تولید شده و رشد کرده، چگونه است که پاسخ‌گوی نیازهای خود غرب نیست؟» (پارسانیا، ۱۳۸۸: ۹).

حال به طریق اولی، وضعیت نظریات جرم‌شناسی وارداتی و قدرت توضیح‌دهندگی آن‌ها در کشورهای مقصد را به راحتی می‌توان درک کرد که اکثراً بدون توجه به مؤلفه‌های بومی و محلی، وارد ادبیات جرم‌شناختی ما شده است. در جهت نشان دادن اهمیت مضاعف بومی‌سازی موجه و اصولی از یک طرف و اثبات عدم کارایی و قدرت توضیح‌دهندگی نظریات ترجمه‌ای و وارداتی در کشورهای مقصد از طرف دیگر، به دو مصداق خارجی و داخلی اشاره می‌شود. اولین مصداق ادعا، نتایج منفی اعمال نظریه فشار^۳ در کشور چین است با این توضیح که «نظریه عمومی فشار رابرت مرتون^۴ در مورد نوجوانان بومی و نوجوانان مهاجر در «شنون» نتیجه‌ی منفی به بار آورد». (Carrington, 2016:68-66). نمونه‌ی دیگر تجربه بومی‌سازی ناموفق، در کشور آفریقای جنوبی است: «در دهه ۱۹۹۰ میلادی، آفریقای جنوبی اقدام به تقلید از برخی راهکارها و سیاست‌های پیشگیری کرد که در بدو امر در انگلستان یا آمریکا، به اجرا گذاشته شده بود، این تقلید نوعاً، موفقیت‌آمیز نبود چرا که مشکلات متفاوت، راه‌حل‌های مختلفی را طلب می‌کند و موفقیت یک برنامه، قبل از هر چیز، منوط به تطابق آن با نیازها و مقتضیات بومی و محلی خواهد بود ...» (حاجی ده‌آبادی و قبادیان، ۱۳۹۵: ۱۲۲). و طرفه آنکه این قبیل تجربه‌های بومی ناموفق و بعضاً چشم‌پسته، باعث واکنش مصلحین و جرم‌شناسان آن کشورها هم گردید.

1. Producer countries
2. Consumer countries
3. Strain Theory

۴. نظریه فشار رابرت مرتون از جهانی با حیات نافرجام بومی‌سازی از طریق ترجمه و واردات کورکورانه نظریات جرم‌شناسی پیوند می‌خورد با این توضیح که «رابرت مرتون مبدع نظریه فشار بود اما نسخه جدید این نظریه، توسط رابرت آگنو (Robert Agnew) مطرح شد و نسخه جدید این نظریه، نقص مبانی نظریه اصلی و عدم قدرت توضیح‌دهندگی آن را در مورد جرایم شرکتی و ... نشان داد و به‌رغم استقبال گسترده‌ای که در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ از نظریه‌ی فشار به عمل آمد، تحقیقات در این نظریه، خصوصاً پژوهش‌هایی که نشان می‌داد فاصله و شکاف بین اهداف و ابزارها در تحقق جرایم، اثرات ضعیفی دربردارد، منجر به اتفاقاتی در دهه ۱۹۷۰ علیه این نظریه شد با وجود این نظریه، نظریه مرتون در دهه‌ی ۱۹۸۰ شاهد تجدید حیات خود بود و نظریه‌پردازان به باز تعریف و تحلیل مجدد آن پرداختند و برای غنای نظریه آگنو، باید این را با نظریه‌هایی پیوند زد که در سطح کلان به تبیین بزهکاری می‌پردازند ...» (نجفی ابرندآبادی و صادق‌نژاد نایینی، ۱۳۹۲: ۵۳-۶۰). درسی که از بازاندیشی و تجدید حیات این نظریه در ارتباط با بومی‌سازی باید گرفت این است که اگر هم قرار است از طریق ترجمه متون اصلی جرم‌شناسی، مسایل و مشکلات اجتماعی و جرم‌شناختی کشوری را حل کرد باید به نسخه نهایی نظریات جرم‌شناختی توجه نمود نه به نسخه منسوخ و متروک، به عبارت بهتر بومی‌سازی یک پروسه مستمر و به روز شونده بوده و مدام در حال تجدید حیات است و ماهیت سیال، شناور و منعطف دارد.

آلن تورن^۱ در نفی بومی‌سازی مقلدانه می‌گوید: «ما کاروان شتر نیستیم تا لزوماً پای خود را در جای پای شتران جلو کاروان بگذاریم اما باید کاروان تمدن را در راهی که می‌پیماید همراهی کنیم.» (بهنام و جهاننگلو، ۱۳۸۲: ۳۷). و مهمتر از آن در جهت مسئله‌مندی بومی‌سازی و نشان دادن اهمیت غیرقابل انکار آن، تعبیر آگاهانه دنیز زابو^۲ قابل ذکر است که: «هر جامعه‌ای دستورالعمل خودش را برای تنبیه یا مجازات افرادی که آن قواعد را زیر پا می‌گذارند تعیین و به اجرا می‌گذارد...» (Szabo, 1975:366). و نیز «حرکت از جهانی‌سازی به سمت ملی‌گرایی و فراتر از آن، حرکت به سمت بومی‌سازی، بدیهی است که مدل‌های تشریحی جهانی، هرگز نمی‌توانند، پیچیدگی‌های بومی را درک نمایند.» (Tubex, 2013:65). زیرا در کشورهای مصرف‌کننده جرم‌شناسی «نظریات جرم‌شناسی، به صورت انتقادی دریافت نشده‌اند.» (William S. Laufer, 2017:16). البته تجربه بومی‌سازی ناموفق و ناکارآمد صرفاً منحصر به کشورهای مقصد خارجی نیست بلکه در نظام حقوقی و قضایی کشور ما هم مصادیق فراوان دارد به‌عنوان مثال «طرح دادگاه درمان مدار مواد مخدر ایران (به عنوان یکی از انواع دادگاه‌های حل مسأله) که ابتدا به‌صورت بسیار مختصر از سال ۱۳۸۵ در دادگستری اردکان یزد اجرا شده بود ولی به‌دلیل مشکلات متعدد متوقف شد اما از سال ۱۳۹۵ در قالب طرح همکاری بین‌سازمانی معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه و مرکز توسعه پیشگیری سازمان بهزیستی کشور به طور آزمایشی در شش استان تهران، البرز، قزوین، گیلان، سیستان و بلوچستان و یزد شروع و تا سال ۱۳۹۷، چهار استان موفق به تشکیل آن مراکز شدند.» (عزیزی و فرجیها، ۱۴۰۰: ۱۳۷).

مورد دیگر بومی‌سازی ناموجه، تأسیس و پیاده‌سازی کانون‌های اصلاح و تربیت اطفال در اجرای قانون تشکیل دادگاه اطفال بزهکار مصوب ۱۳۳۸/۸/۲۷ (ه. ش) و قانون اقدامات تأمینی و تربیتی مصوب ۱۳۳۹/۲/۱۲ (ه. ش) بود. «این قوانین که پس از تجربه مشروطیت با الهام از قوانین کیفری کشورهای اروپایی نظیر فرانسه و بلژیک وارد نظام کیفری کشور ما گردید بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران و با رعایت اصل چهار قانون اساسی و اسلامی‌سازی قوانین، عدم اعتقاد راسخ قضات و مسؤولین دادگستری به اقدامات تأمینی و تربیتی از یک طرف و فقدان امکاناتی که در قانون پیش‌بینی شده بود از جمله مراکز اصلاح و تربیت و بیمارستان‌های مخصوص مجرمین مختل‌المشاعر و مجنون و تبعیدگاه‌های مخصوص مجرمین به عادت از سوی دیگر، عملاً این قانون هیچ‌گاه به‌طور کامل اجرا نگردید»^۳. (رهامی، ۱۳۹۲: ۱۰-۱۱ و ۱۰۰).

صرف‌نظر از دلایل عدیده اهمیت بومی‌سازی موجه، با توجه به استدلالاتی که پژوهش حاضر ارائه می‌دهد بومی‌سازی جرم‌شناسی برای کشور ما، ضرورت اساسی هم دارد و باید مقوله بومی‌سازی

1. Alain Touraine (1925م).

2. Deniz szabo

۳. برای دیدن بحثی درخشان درباره تاریخچه، ماهیت، مبانی، نحوه ورود و جذب قانون اقدامات تأمینی و تربیتی در قوانین کیفری ایران رک به: نجفی ابرندآبادی، ۱۳۷۴: ۷-۸.

جرم‌شناسی در دستور کار^۱ قرار گرفته و مسأله‌مند بشود اما این ضرورت، هرگز به معنای بی‌توجهی به دستاوردهای عظیم علم جهانی و معارف بشری، بالأخص معرفت‌شناسی جرم‌شناسی غربی نیست و به عبارت بهتر، بومی‌سازی جرم‌شناسی نه دفن کامیون^۲ است، نه خودمداری و قوم‌مداری^۳ و نه بوم‌پرستی و نژادپرستی علمی، بلکه علم بومی، ماهیت جهانی - محلی^۴ دارد.

باتوجه به دلایل اهمیت و ضرورت‌های حاکم بر بومی‌سازی موجه، کارآمد و اثربخش از یک طرف و افزایش تصاعدی مناقشات قضایی و به تبع آن عدم امکان حل تعارض توسط دادگاه‌ها و مهم‌تر از آن افزایش رو به رشد نرخ جرایم و انحرافات^۵ در کشور از طرف دیگر که درحقیقت زنگ خطر و هشدار را به صدا درآورده و به مسأله اجتماعی تبدیل شده، تا جایی که کنترل جرم و مدیریت علمی آن، با مشروعیت و مقبولیت سیاسی حاکمیت پیوند خورده است. در همین راستا، و با مفروض پنداشتن دلایل اهمیت و ضرورت بومی‌سازی جرم‌شناسی برای حل ابرمسائل جرم‌شناختی، فرضیه پژوهشی مقاله، به شرح زیر صورت‌بندی شده و تحقیق پیش‌رو درصدد بررسی و ارزیابی فرضیه زیر است:

- به لحاظ وجود منابع و مخازن معرفتی، فرهنگی، تاریخی و اجتماعی و اراده معطوف به بومی‌سازی در بین پژوهشگران جرم‌شناسی، بومی‌سازی جرم‌شناسی در ایران امکان‌پذیر است.
برای ساماندهی پژوهش حاضر، مقاله در بخش نخست، به بررسی اقتضائات و عوامل زمینه‌ساز بومی‌سازی جرم‌شناسی در ایران پرداخته و در بخش بعدی، موانع پیش‌روی بومی‌سازی جرم‌شناسی در ایران احصاء و پس از نقد و بررسی ادله، رویکردها و پیش‌فرض‌های قائلین به دو گفتمان اقتضاء و امتناع بومی‌سازی، یافته‌ها و راهکارهای پژوهش اعلام می‌گردد.

۱. اقتضائات بومی‌سازی جرم‌شناسی در ایران

اساساً تولید علم به معنای عام و تولید نظریه‌های بومی جرم‌شناختی به معنای خاص، بدون در نظر گرفتن اقتضائات علمی و بدون تحقق بسترها و عوامل زمینه‌ساز امکان‌پذیر نیست. با تأمل در گفتمان موافقان بومی‌سازی جرم‌شناسی، اساساً بومی‌سازی جرم‌شناسی یک نظریه و یا الگوواره نیست بلکه یک رویکرد کلان و یک نگرش فراگیر علمی و به عبارت بهتر یک سیاست و خط‌مشی علمی برای

1. Agenda

۲. استعاره دفن کامیون در مقوله بومی‌سازی، اشاره به واکنش مردم بومی منطقه‌ای دارد که: «در یکی از دورافتاده‌ترین نقاط جهان، در دورترین جزیره‌ی کوک در اقیانوس آرام جنوبی، روستاییان به این نتیجه رسیدند که فناوری مدرن در حل مسائل و معضلات بومی و رفع نیازهای آن‌ها بسیار مسأله‌ساز است آن‌ها کامیونی را که سال‌ها قبل خریده بودند به لحاظ ناکارمندی و ناکارایی آن در حل معضلات روستائیان برداشتند و مراسم خاکسپاری سنتی به عمل آوردند و آن را به خاک سپردند!» (Hill, 1995:89).

3. Ethnocentrism

4. Glo-cal

۵. برای ملاحظه آخرین آمارهای مربوط به مسایل و آسیب‌های اجتماعی کشور (جرم و انحراف و ...) کشور نک به: (ریاست جمهوری، ۱۳۹۹:۱۳-۱۲۲).

توانمندسازی، افزایش کارایی و اثربخشی آموزه‌های جرم‌شناسی رایج در کنترل مؤثر بزهکاری به شمار می‌رود در همین راستا شرط اولیه پرداختن به اقتضانات بومی‌سازی جرم‌شناسی، تأمل در مختصات علم جدید و مهم‌تر از آن معرفی مدل‌های بومی‌سازی جرم‌شناسی در ایران است.

۱.۱. مختصات علم جدید و مدل‌های بومی‌سازی جرم‌شناسی

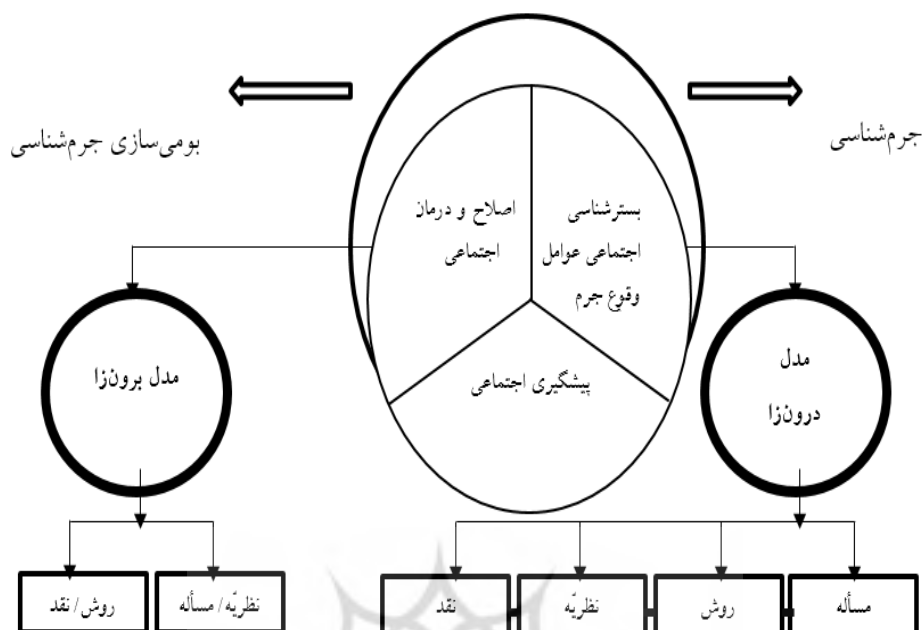
ارائه فهمی دقیق از شیوه‌های بومی‌سازی و معرفی مدل‌های بومی‌سازی جرم‌شناسی جز با بهره‌گیری از آموزه‌های جامعه‌شناسی علم و احصاء مؤلفه‌ها و مختصات علم جدید مقدور نیست، به عبارت بهتر با بررسی مؤلفه‌ها، اجزاء و مختصات علم جدید به این مقوله پرداخته می‌شود که اساساً بومی‌سازی در کدام جزء یا مؤلفه علم رخ می‌دهد. در تدارک پاسخ معرفت‌شناسانه به این امر باید توجه داشت که از منظر ماکس شلر^۱ برای اینکه دانشی، علم محسوب بشود بایستی مختصات زیر را داشته باشد: «۱- پرداختن به جهان محسوس و فیزیکی (در موضوع)، ۲- اشتیاق به کنترل و تسلط به طبیعت، جامعه و روان آدمی (در انگیزه)، ۳- بازنمایی عمل‌گرایانه روابط پدیداری (در هدف)، ۴- غیرشخصی و از ارزش براندازنده سیستم‌های قبلی (در جهت تاریخی)، ۵- مصنوعی، اصطلاحی و بین‌المللی شده (در زبان)، ۶- موجود سلطه و رفاه مادی (در کارکرد اجتماعی)، ۷- تعیین در دانشگاه، پژوهشگاه، کارگاه و آزمایشگاه (در زمان)، ۷- تربیت نمونه‌ی انسانی و راهبردی» (موسوی درباباری، ۱۳۸۹: ۳۶۵). و مضاف بر این از حیث هستی‌شناسی «طبق طبقه‌بندی سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه از علم، ماهیت علوم و دانش بشری از چهار حالت نیست: «۱- دانش چیستی یا واقعیت^۲ ۲- دانش چرایی یا دانش قوانین طبیعی^۳ ۳- دانش چگونگی یا مهارت^۴ ۴- دانش کیستی یا اطلاعات^۵» (مؤمنی، ۱۳۸۹: ۴۹۳). و به تبعیت از همین مختصات معرفت‌شناختی و هستی‌شناختی، اجزاء علم جدید هم بدین قرار است: «۱- مسأله، ۲- روش، ۳- حل‌ال مسأله، ۴- نقد» (همان: ۵۱۰).

پس با توجه به ماهیت واقعی جرم‌شناسی و با لحاظ سرشت بومی‌سازی جرم‌شناسی^۶ و در نظر داشتن اجزاء و مختصات علم جدید، دو نوع مدل بومی‌سازی جرم‌شناسی قابل شناسایی است: الف) مدل بومی‌سازی ناب یا درون‌زا، ب) مدل بومی‌سازی تهذیبی یا برون‌زا و بسته به اینکه، در مقام بومی‌سازی

1. Max Scheler
2. Know-what
3. Know-why
4. Know-how
5. Know-who

۶ خاطر نشان می‌سازد «سرشت بومی‌سازی: درآمدی بر مفهوم بومی‌سازی جرم‌شناسی» عنوان اولین مقاله مستخرج از رساله دکتری نویسنده است که در مجله آموزه‌های حقوق کیفری پذیرفته شده و در شرف چاپ و انتشار است. در این مقاله ماهیت واقعی جرم‌شناسی و سرشت معرفت‌شناسانه بومی‌سازی جرم‌شناسی کاویده تشریح گردیده است.

جرم‌شناختی، کدامیک از مدل‌های بومی‌سازی را بکار گیریم، شیوه بومی‌سازی ما فرق خواهد کرد^۱. نمودار شماره ۱، نحوه تعامل و اندرکنش مدل‌های بومی‌سازی را با اجزاء چهارگانه علم نشان می‌دهد.

نمودار ۱) مدل‌های بومی‌سازی جرم‌شناسی (پژوهش حاضر)

با عنایت به مدل‌های دوگانه بومی‌سازی (درون‌زا/ برون‌زا) در مدل ناب، هر چهار مؤلفه علم (مسأله، نظریه، روش و نقد) بومی‌سازی می‌شود و به عبارت بهتر صفر تا صد نظریه‌ی تولیدی جرم‌شناختی در این مدل، بومی و درون‌زاست، اما در مدل تهذیبی، حَسَب مورد با توجه به اقتضائات مسأله/ نظریه/ روش/ نقد، ممکن یک یا چند مورد از آن‌ها مورد بومی‌سازی قرار گیرد و این نکته هم شایان ذکر است که رویکرد موافقان بومی‌سازی در بعضی موارد، متصلب و متجزم و آرمان‌گرایانه است اما نگاهی به آثار آن‌ها، نشان می‌دهد که این تجزیم در اندیشه، خروجی قابل قبولی در نظریه‌پردازی درون‌زای بومی و حل مسأله نشان نمی‌دهد^۲ و گفتمان بومی‌سازی در عمل

۱. برای تفهیم بهتر مطلب، استفاده از «استعاره‌ی اتومبیل» راهگشاست. با این توضیح که، اگر بومی‌سازی را به مثابه یک اتومبیل وارداتی در نظر بگیریم که قرار است وارد کشور ما شده و بومی‌سازی بشود، سؤال بومی سازانه این است که کدام قسمت از این اتومبیل، قرار است بومی بشود؟ موتور؟ کابین؟ رادیاتور، اتاقک؟

۲. در تایید ادعا، مخالفان عدم کارایی بومی‌سازی معتقدند، بومی‌سازی جرم‌شناسی، مبحث نظری جالبی است ولی از لحاظ عملی، هرگز مشکلات تحقیقات جرم‌شناسی در ایران، مانند محدودیت اخذ مجوزهای لازم، تامین هزینه‌ها، چالش‌های مربوط به عدم شفافیت آمار جنایی

با یک سراب تحقیقی مواجه است و نقد و بررسی گفتمان موافقان بومی‌سازی عینیت یافتگی این ادعا را بیشتر نمایان می‌سازد.

۱.۲. گفتمان موافقان بومی‌سازی جرم‌شناسی (گفتمان اقتضاء)

ادبیات موجود در حوزه بومی‌سازی جرم‌شناسی در ایران فقیر و کم‌رونق است اما با این وجود، تورق در آثار و نوشتگان کنشگران و پژوهشگران جرم‌شناسی نشان می‌دهد که بعضاً به صورت پراکنده و گذرا در ارتباط با شرایط، الزامات، بسترها و اقتضات بومی‌سازی جرم‌شناسی بحث‌هایی در گرفته است که در صورت‌بندی اولیه گفتمان موافقان بومی‌سازی جرم‌شناسی و قوام یافتن مؤلفه‌های آن بسیار حائز اهمیت است. در تشریح این بسترها و بیان اقتضات رشد و شکوفایی دانش جرم‌شناسی یکی از پژوهشگران جرم‌شناسی عقیده دارد: «...شکوفایی آموزش و پژوهش، تولیدات علمی و نظریه‌پردازی‌ها در حوزه جرم‌شناسی و ورود یافته‌های آن بر سیاست جنایی تقنینی، قضایی و اجرایی، از یک سو به میزان امکانات مادی - انسانی بستگی دارد که دولت‌ها به این رشته اختصاص می‌دهند و از سوی دیگر، منوط به موقعیت شغلی است که جامعه برای دانش‌آموختگان جرم‌شناسی قایل می‌شود^۱». (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۹۳: ۱۹). و «البته در مورد ایران باید اضافه کرد که گسترش دوره‌های کارشناسی‌ارشد و دکتری در دو دهه اخیر، از یک سو و تدریس تخصصی جرم‌شناسی توسط استادانی که رساله دکتری و سپس مطالعات تخصصی خود را به موضوع‌های جرم‌شناسی، جامعه‌شناسی جنایی و بزه‌دیده‌شناسی اختصاص داده‌اند، از سوی دیگر، سبب گسترش و ارتقای علمی جایگاه این رشته به ویژه در دانشکده‌های حقوق شده است. ناگفته پیداست که برای ارتقاء آموزش و نظریه‌پردازی در قلمرو علوم جنایی تجربی، علاوه بر تأمین تضمین بستر آزاداندیشی و استقلال علمی مدرسان و پژوهشگران، لازم است تأسیس دانشکده جرم‌شناسی در برنامه مطالعاتی وزارت علوم و ایجاد ردیف‌های شغلی برای دانش‌آموختگان جرم‌شناسی در برنامه‌های مربوط و به طور کلی دولت قرار گیرد. (همان: ۲۳-۲۴).

و مباحثی از این دست را حل نمی‌کند با این حال شایان ذکر است این ایراد، مربوط به وجه اجرایی و سویه کاربردی بومی‌سازی است در گفتمان موافقان تولید علم و بومی‌سازی، با این واکنش مواجه می‌شود که: «در این راه باید بسیار شکیبا بود، این جا میدان تاخت و تاز اسب تازی نیست بلکه میدان آن شتر صبوری است که تشنه‌کام در بیابان خار می‌خورد و بار می‌برد و از سختی سرنوشت خود هم شکایت نمی‌کند» (آشوری، ۱۳۹۰: ۱۴۴).

۱. با مذاقه در جمیع آثار و دیدگاه‌های جناب آقای دکتر علی‌حسین نجفی ابرندآبادی به واقع، می‌توان ایشان را از مخالفان بومی‌سازی جرم‌شناسی - و با اندک تسامح از موافقان مشروط - به حساب آورد. خاطر نشان می‌سازد بیان دیدگاه ایشان در گفتمان اقتضاء، صرفاً از حیث شناخت بسترهای تسهیل‌گر بومی‌سازی جرم‌شناسی است نه بیان موضع نهایی ایشان در ارتباط با بومی‌سازی جرم‌شناسی و البته بدیهی است این مسئله استنباط شخصی نگارندگان است.

در همین راستا کنشگر دیگری، «وجود منابع غنی در اندیشمندان سرزمین مقصد و لزوم رفع جنبه‌های تقلیدی از چهره علم و لزوم تطابق علم بومی‌سازی شده با مقتضیات مکانی و دخالت دادن مؤلفه‌های فرهنگی، اعتقادی و زبانی» (زینالی، ۱۳۹۲: ۶۵-۶۷). را از اقتضائات و عوامل تسریع‌بخش در حوزه بومی‌سازی جرم‌شناسی دانسته و «فرآیند عادلانه‌آخذ و تحلیل نهاد حقوقی ...» (حکمت‌نیا، ۱۳۸۴: ۶۱). هم، شرط مهم دیگری است که با رویکرد عدالت‌محور با افزودن متغیر مؤلفه‌های بومی در مقوله بومی‌سازی پیشنهاد گردیده و باور به اینکه «حل مسأله بومی، نیاز به راه‌حل بومی داشته و تقویت عینیت در جرم‌شناسی و دوری از ترجمه‌گرایی محض» (نجفی‌توانا، ۱۳۹۴: ۳). و «اتخاذ رویکرد انتقادی و نقد مبانی و منابع غربی و گفتمان فقهی و ضرورت بومی‌سازی، ضمن پالایش مبانی و منابع خارجی و داخلی ...» (خاقانی اصفهانی و حاجی ده‌آبادی، ۱۳۹۱: ۸۷-۹۵). از دیگر اقتضائات، الزامات و پیشنهادات این جریان فکری گفتمان‌ساز در حوزه جرم‌شناسی است که البته آسیب‌شناسی برخی از این دیدگاه‌ها، در شفافیت و عینیت گفتمان موافقان بومی‌سازی جرم‌شناسی و بیان نقاط ضعف و قوت آن ضروری است.

۱.۳. ارزیابی و آسیب‌شناسی گفتمان موافقان بومی‌سازی جرم‌شناسی

با تأمل در گفتمان اقتضاء، و ایده‌ها و ادله‌های قائلین به آن، در اینکه در تمام این نظریات، ولو به‌طور غیرمستقیم بر اهمیت و ضرورت بومی‌سازی تأکید می‌شود، جای هیچ‌شکی نیست اما این گفتمان از دو جنبه مهم قابل تأمل و درخور نقد و بررسی است، از یک طرف فقد دستگاه نظری-فلسفی معین که گفتمان موافقان را با فقر تئوریک و عدم ارائه قرائت قایل قبول از سرشت بومی‌سازی مواجه می‌کند و از طرف دیگر، غفلت از شیوه‌ها و مدل‌های بومی‌سازی نقیصه دوم این گفتمان است، به عبارت بهتر گفتمان اقتضاء، به فرض تحقق تمام پیش فرض‌ها، اقتضائات، بسترها و الزامات، در مواجهه با این پرسش که شیوه‌ها و مدل‌های بومی‌سازی چیست؟ پاسخ مکنع و مکفی ارائه نمی‌دهد. هر چند با تأمل در ادبیات بومی‌سازی، چند مورد از شیوه‌های بومی‌سازی در جرم‌شناسی نظیر، الف: «توحید درمانی» (حاجی ده‌آبادی و قبادیان، پیشین: ۱۲۷)، ب: «قصه‌درمانی و شعر درمانی» (مولابیگی، ۱۳۸۹: ۱۵۴)، ج: «دایاسپورای علمی»^۱ (فکوهی، ۱۳۸۹: ۳۴۸-۴۱۴) پیشنهاد گردیده ولی این نظریه پردازهای پراکنده نه منجر به گفتمان‌سازی منسجم شده و نه از یک دستگاه فکری-فلسفی خاص تبعیت می‌کند، بلکه صرفاً رگه‌های ضعیفی

۱. واژه دایاسپور از ریشه یونانی، به معنای پراکندگی و سرگشتگی است و مصداق آن پراکنش قوم یهود است. (فکوهی، پیشین: ۴۰۱) منظور از دایاسپورای علمی، دانشمندان کشور مقصد هستند که در سایر کشورها به سر می‌برند و مهاجرت معکوس آنها به کشورشان و استفاده از تجارب و معارف علمی آنها در مقوله تولید علم و بومی‌سازی جرم‌شناسی، مهم و حائز اهمیت فراوان است.

از گفتمان بومی‌سازی را با خود حمل کرده و تا تولید علم و بومی‌سازی نظریه‌ها جرم‌شناسی به معنای واقعی کلمه، فاصله زیادی دارد و به عبارت بهتر موافقان بومی‌سازی نه موفق به گفتمان‌سازی در حوزه بومی‌سازی جرم‌شناسی شده‌اند و نه گفتمان موجود قادر به تولید علم و بومی‌سازی است و این گفتمان به نوعی مرحله جنینی خود را سپری می‌کند زیرا موانع و چالش‌های بیشماری بر سر راه تحقق این ایده در کشور وجود دارد.

۲. موانع بومی‌سازی جرم‌شناسی در ایران (گفتمان امتناع)

مقوله تولید علم و نظریه‌پردازی، امری بغایت مشکل، فنی و در زمره مقولات معرفتی و فلسفی به شمار می‌رود و هر آینه بومی‌سازی جرم‌شناسی هم از این امر مستثناء نیست، به دلیل اینکه چالش‌های بسیار عظیمی پیش روی بومی‌سازی جرم‌شناسی در کشور ما وجود دارد. و با تأمل در گفتمان مخالفان بومی‌سازی، معلوم می‌شود تا زمانی که مقوله تولید علم در کشور جدی گرفته نشود، بسترها و زمینه‌های مساعد اجتماعی و علمی فراهم نشود حتی صحبت از امکان بومی‌سازی هم خطاست. در تجزیه تحلیل گفتمان امتناع^۱، دو مقوله را باید از هم تفکیک کرد، گفتمان امتناع تولید علم و گفتمان امتناع بومی‌سازی جرم‌شناسی که دلایل امتناع گفتمان اخیر، ریشه در دلایل امتناع گفتمان تولید علم دارد.

در گفتمان امتناع تولید علم، این باور وجود دارد که: «... کل دانش انسانی و اجتماعی تولید شده در ایران طی یک سده اخیر، اساساً از جنس علم نیست، بلکه ایدئولوژی جامعه‌شناسانه است که محصول شرایط امتناع اندیشه است، شرایطی که تجدید تفکر در مبنای از یک سو و از سوی دیگر، بازگشت به سنت، غیرممکن شده است و امکان تولید اندیشه علمی در ایران، تا اطلاع ثانوی، منتفی است»^۲ (طباطبایی به نقل از فاضلی، ۱۳۸۴: ۲۰-۲۱).

به تبعیت از گفتمان امتناع تولید علم، یکی از پژوهشگران ارشد حوزه جرم‌شناسی و سیاست جنایی در بیان موانع و چالش‌های پیش روی بومی‌سازی جرم‌شناسی عقیده دارد: «ناگفته پیداست که آموزش و پژوهش جرم‌شناسی از جایگاه مستقل و بالایی در نظام آموزشی عالی مانند جایگاهی که حقوق، روانشناسی یا جامعه‌شناسی دارد، برخوردار نیست و بنابراین طبیعی است که با وجود عمر طولانی آموزش جرم‌شناسی، همچنان از اعضاء فقیر خانواده علوم انسانی باقی‌مانده باشد. در

۱. خاطر نشان می‌سازد مخالفان بومی‌سازی جرم‌شناسی هم از یک ایده فکری یکسان تبعیت نمی‌کنند و برخی تابع رویکرد عدم امکان مطلق، برخی تابع رویکرد انکار، دسته دیگر تابع رویکرد عدم نیاز و نهایتاً پاره‌ای دیگر تابع رویکرد مشروط بومی‌سازی هستند.

۲. البته ایده آقای طباطبایی در شکل و محتوا توسط آقای محمدعلی مرادی (مرادی، ۱۳۹۶: ۲) و محدثی گیلوایی (محدثی گیلوایی، ۱۳۹۶: ۱-۱۱). به شدت نقد شده است.

چنین شرایط و بستری، توقع و انتظار نظریه‌پردازی بر اساس مطالعات و تحقیقات میدانی و تجربی واقع‌بینانه نیست» (نجفی ابرندآبادی، پیشین: ۲۳). و از طرف دیگر «جرم‌شناسی در نظام دانشگاهی ایران، واحد درسی است نه رشته دانشگاهی، جرم‌شناسی دانشکده مستقل و تخصصی ندارد و به لحاظ عدم تحقق و بسترهای علمی و آموزشی نظیر نبود امنیت و آزاد اندیشی علمی، بودجه و تحقیقات لازم فعلاً امکان بومی‌سازی جرم‌شناسی مقدور نیست» (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۹۴) و با در نظر داشتن اینکه «تحولات حقوق کیفری و جرم‌شناسی در پرتو آموزه‌های انقلاب سوسیالیستی در اتحاد جماهیر شوروی و ایجاد یک الگوی حکمرانی برای انقلاب‌های مارکسیستی در سطح جهان که در نهایت به خاطر سوءاستفاده حاکمیت‌های اقتدارگرا، جرم‌شناسی به دانش دولتی و سیاسی تبدیل و به جای تولید علم بومی، علم حکومتی تولید کرده و در این شرایط، شاهد تولد جرم‌شناسی مطلوب حکومت‌ها بوده و استقلال علمی پژوهشگران نقض و آزادی و امنیت علمی سلب می‌شود...» (همو، ۱۳۸۹: ۷۷۰-۷۹۷). که بیانگر تأثیر علوم‌جنایی از نهاد سیاست است که از دیگر موانع مهم پیش روی بومی‌سازی جرم‌شناسی در ایران محسوب می‌گردد. شایان ذکر است گفتمان مخالفان بومی‌سازی هم در برخی جهات مستلزم نقد و بررسی و تأمل فراوان است.

۱.۲. ارزیابی و آسیب‌شناسی گفتمان مخالفان بومی‌سازی جرم‌شناسی

با تأمل در گفتمان مخالفان و بررسی ایده‌ها، ادله و موانعی که برای بومی‌سازی احصاء گردید چند نکته مهم به ذهن متبادر می‌شود:

۱) در ارتباط با ایده امتناع اندیشه ایرانی یا امتناع تولید علم، آقای سید جواد طباطبایی (با لحن تند، گزنده و بعضاً تحقیرآمیز^۱) با اتخاذ رویکرد عدم امکان مطلق تا اطلاع ثانوی، شایان ذکر است که این پژوهشگر، خود مبدع ایده «دانشگاه ایرانشهر» (طباطبایی، ۲۷: ۱۳۹۸-۵۹) بوده، که این مسأله خود، نقض غرض علمی محسوب شده و مضاف بر آن ایده آقای طباطبایی متهم به همان اتهامی است که خود در نقد ایده قایلان به بومی‌سازی به آن پرداخته است. (احتراز از رویکردهای فلسفی در بومی‌سازی).

۲) برخی از فرهنگ‌پژوهان و کنشگران بومی‌سازی علوم سیاسی و اجتماعی از دریچه تحلیل گفتمان غرب‌زدگی، مقوله امتناع اندیشه ایرانی را مطرح کرده و معتقدند: «گفتمان غرب‌زدگی در ایران، نمودی از طغیان روشنفکری جهان سومی برای بازگشت به خود و اصالت گمشده خود بود. اگرچه فردید، آن را به دم اندیشه هایدگر و طغیان فلسفی او بر متافیزیک می‌بست. اما از دیدگاه

۱. لحن گزنده آقای طباطبایی بدین قرار است: «اگر آقای معاون وزیر، اجازه توصیه‌ای به من بدهد به او پیشنهاد می‌کنم که به‌عنوان نماینده وزارت علوم، دستور دهد در راستای این بسترسازی‌های دایمانه، امتحان املاء از استادان که قرار است بومی‌سازی کنند بگیرد تا بداند که در نهادهای آموزشی و پژوهشی تابع آن وزارتخانه، علم به چه مرتبه‌ای ارتقا پیدا کرده است.» (محدثی گیلوایی، ۱۳۹۵: ۱۱).

امروزین من، یک طغیان کین توزانه جهان سومی بود، با مایه‌ای تنک از فلسفه و علوم اجتماعی و تاریخی» (آشوری، ۱۳۸۸: ۷۲). این فرهنگ پژوه در نظر دیگر خود می‌افزاید: "غربزدگی یک مفهوم منفی است و از یک حالت بیمارگونه حکایت میکند و پسوند "زدگی" در آن حکایت از همین بیمارگونه‌گی پدیده دارد" (همو، ۱۳۶۸: ۴۵۵). و در راستای همین طرز تفکر، قرائت خاص و تحلیل معرفت‌شناسانه از غربزدگی و در نقد و نقب آن و نقش بی‌بدیل غربزدگی در امتناع اندیشه ایرانی، و لحاظ مانع‌الجمع بودن «حضور فکر عقلی یونانی در قالب فلسفه و منطق در جوار قرآن و وحی» (همان: ۴۵۶). یا همان تعارض عقل شکاک یونانی و وحی منقاد اسلامی، چنین نتیجه می‌گیرد: «به این ترتیب، این نحوه تفکری است سترون و گرفتار دور باطل، زیرا در باطن چیزی را می‌خواهد که در ظاهر آن را نفی می‌کند و بالعکس» (همان: ۴۶۰). به دیگرسخن آقای داریوش آشوری هم، قائل به امتناع اندیشه ایرانی از دریچه خوانش فلسفی گفتمان غربزدگی البته با نقض غرض‌های متعدد است. و در آسیب‌شناسی چنین تحلیلی باید متوجه و متفطن بود که توجه دقیق به کلیت آثار مکتوب این کنشگر، دلایل غیرقابل خدشه‌ای از نقض غرض‌ها و عدم وفاداری به ایده از قبل مطرح شده را نشان می‌دهد و طرفه آنکه کنشگری که خود، مروج رویکرد عدم امکان مطلق تولید علم و بومی‌سازی علوم بود، راهکارهای بسیار موثری را در این حوزه پیشنهاد میکند نظیر تقویت «هشیاری تاریخی» (Historical consciousness)، «رهایی از کین‌توزی (Ressentiment) جهان سومی»، «رسیدن به غرب- غرب‌شناسی بجای غربزدگی و غرب‌ستیزی- با کوشش جمعی و با انضباط بسیار و با گردن نهادن به ارزشهای اخلاقی ضروری در جهت هدفی روشن»، "درک معنای ابژکتیویسم علمی و فلسفی مدرن"، (همو ۱۳۸۸: ۷۱-۸۱). «جذب اسمزی گزاره‌های علم جدید با خاصیت اسفنجی» و نهایتاً «گشودگی افق‌ها به جهان با برساختن زبانی باز» (همو، ۱۳۹۰: ۱۲۱-۱۴۱). در نقد و بررسی نهایی اندیشه‌های این کنشگر بومی‌سازی باید افزود که نداشتن دستگاه نظری-فلسفی مشخص که منجر به نوسان اندیشه ایشان در دو قطب متضاد امکان و امتناع بومی‌سازی علم گردیده از آسیب‌های غیرقابل خدشه ایشان بوده و البته این فقد دستگاه نظری، ایراد مشترک جمیع کنشگران این حوزه بوده و است.

۳) در ارتباط با ایده‌های آقای علی حسین نجفی ابرندآبادی در مخالفت با بومی‌سازی جرم-شناسی، ضمن هم‌نوایی با موانع احصاء شده پیش‌روی بومی‌سازی جرم‌شناسی و تاکید مجدد بر باریک‌بینی مضاعف ایشان در بیان موانع آموزشی و پژوهشی، باید افزود که صرف‌نظر از موانع آموزشی و پژوهشی، چالش‌های بسیار مهم دیگری هم وجود دارد که هسته و هستی بومی‌سازی جرم‌شناسی را بشدت تهدید می‌کند، نظیر چالش هستی‌شناختی، معرفت‌شناختی و روش‌شناختی که گفتمان مخالفان را در این معرکه فکری در موضعی برتر می‌نشانند و ادله آن‌ها را باورپذیرتر می‌کند.

۲.۱.۱. چالش هستی‌شناسی^۱

بومی‌سازی یک تلاش شناختی و معرفتی برای تولید علم است و بدیهی است هر علم تولید شده، بایستی مبتنی بر یک جهان‌بینی (هستی‌شناسی)، معرفت‌شناسی و روش‌شناسی متناسب و متنظر با خود باشد.

و «یکی از مفاهیم پایه در رهیافت‌ها، هستی‌شناسی است و آن شرحی عام، از اینکه چه چیزی وجود دارد و چگونه عمل می‌کند، است. به عبارت دیگر هستی‌شناسی، یعنی بنیادی‌ترین اندیشه‌ها درباره سرشت نهایی یا جوهره چیزها یعنی ساختارهای جهان واقعی (اشیاء و واحدها). این اصطلاح که در زبان یونانی برگرفته از واژه وجود بود، با این پرسش کلیدی پیوند دارد که وجودها یا هستی‌ها چیستند؟ آنچه وجود دارد چیست؟ دارای چه ماهیتی است؟» (برزگر، ۱۳۹۵: ۶۵). به عبارت بسیار خلاصه، «هستی‌شناسی یعنی علم مطالعه هستی و وجود، و نکته جالب اینکه یکی از پرسش‌های چهارگانه معرفتی ایمانوئل کانت^۲ هم، پرسش هستی‌شناسی بود: «انسان چیست؟»^۳ (مرادی، ۱۳۹۱: ۱۲). حال پرسش پژوهش حاضر این است که هستی‌شناسی جرم‌شناسی ایرانی چیست؟ ناگفته پیداست هستی‌شناسی و جهان‌بینی جرم‌شناسی ایرانی، به لحاظ وارداتی بودن این دانش، مادی شده است در حالی که جهان‌بینی اصلی و اساسی آن الهی^۴ است نه صرفاً مادی و ماتریالیستی، و دوگانه جسم/روح، ذهن/بدن در این جهان‌بینی هر دو با هم مدنظر است نه یکی از آن‌ها به تنهایی درحالی که به تبعیت از هستی‌شناسی حاکم بر جرم‌شناسی غربی، یک نوع فیزیکیالیسم و کالبدگرایی محض بر جرم‌شناسی ایرانی حاکم شده است و در یکی از افراطی‌ترین دیدگاه‌ها در ارتباط با کالبدگرایی و مشاهده علمی محض بیان شده که: «مطابق استقراءگرایی سطحی، علم با مشاهده آغاز می‌شود و مشاهده‌گر باید دارای اعضاء حسی معمولی و سالم باشد.» (چالمرز، ۱۳۹۸: ۱۴). در حالی که در هستی‌شناسی مدنظر جرم‌شناسی ایرانی که در بستر دینی هم تنفس می‌کند، انسان نابینا و کور هم دارای جهان‌بینی است. پس تقلیل جهان‌بینی دوگانه‌گرا به جسم و کالبد محض، و با التفات به تعارض تاریخی عقل مسیحی با وحی اسلامی در الهیات اسلامی و مسیحی و نهایتاً تسلیم عقل یونانی به وحی قرآنی، تحقیقات جرم‌شناختی را با انسداد و تعارض مواجه می‌کند و در اینجاست که جرم‌شناسی ایرانی با بحران هستی‌شناختی مواجه می‌شود به

1. Ontology

2. Immanuel Kant

۳. پرسش‌های چهارگانه معرفتی کانت عبارتند بودند از: «۱- چگونه می‌توانم بدانم؟ ۲- چگونه می‌توانم عمل کنم؟ ۳- به چه چیز می‌توانم امید داشته باشم؟ ۴ انسان چیست؟ (مرادی، پیشین: ۱۲).

۴. محاسن، معایب، موافقت و مخالفت با چنین هستی‌شناسی، مقوله دیگری است.

عبارت دیگر، جرم‌شناسی ایرانی نمی‌تواند و نباید انسان و روح و جسم او را صرفاً به، عدد و رقم تقلیل دهد.^۱

بدیهی است معلق بودن در بین عین و ذهن و جسم و روح، حق هیچ‌یک از آن‌ها را در پژوهش‌های جرم‌شناسی ادا نمی‌کند بلکه بحران هستی‌شناسی را تعمیق می‌بخشد. و در راستای همین بحران هستی‌شناسی است که در کمتر تحقیقات جرم‌شناختی ایرانی، سهم مؤلفه‌های ذهنی و روحی در تکوین بزه، توأمأ ادا می‌شود و این غفلت نتیجه سيطرة کالبدگرایی و فیزیکیالیسم بر بدنه دانش انباشته در جرم‌شناسی رایج ایرانی است.

۲.۱.۲. چالش معرفت‌شناسی

نوع جهان‌بینی حاکم بر یک دانش، معرفت‌شناسی آن را هم رقم می‌زند، ناگفته پیداست که: «در ایران هنوز اثباتی‌گری حاکم است» (عباسی، ۱۳۹۴: ۲۵). و به عبارت دیگر ایرانی: «کلی‌گو است، فکرش انتزاعی است، پروانه سرمست است، تفکر فلسفی ندارد، بلکه ظرایف فلسفی دارد و توان آن را ندارد که از مشاهده واقعیت‌های پراکنده، به اصول کلی پناه ببرد و به تنظیم نظام‌های فکری دامنه‌دار بپردازد» (نادری، ۱۳۹۹: ۹). بخاطر گم‌گشتگی معرفتی جرم‌شناسی ایرانی و در سطح کلی‌تر، گم‌گشتگی معرفتی شرقی یا جنوبی: «تمام جوامع در حال تقلید و پیروی از جوامع مدرن در نیمکره‌ی شمالی زمین هستند ... و این جرم‌شناسی نیاز به شکستن معرفت‌شناسی غرب محور و تولید نظریه‌های منحصر به فرد دارد» (Carrington, op. cit: 70-71). در راستای همین معرفت‌شناسی ناصحیح، به تعبیر فردریش نیچه^۲: «در معرفت‌شناسی پوزیتیویستی، تنها تصویری از جهان پذیرفتنی است که قابل شمارش، حساب، وزن، رویت و لمس باشد حال اگر نگوییم این کزاز دیوانگی یا حماقت، دست‌کم بلاهت و ساده‌لوحی است و تفسیر علمی از جهان می‌تواند احمقانه‌ترین تفسیر ممکن است از جهان باشد» (کریمی، ۱۳۹۵: ۵۸). تفسیری که همیشه درگیر با «مفهوم بچه‌گانه علیت» (همان: ۶۵) است. و به همین علت نیچه نتیجه می‌گیرد «علم و معرفت صرفاً یک تفسیر ممکن از جهان یا به عبارت دیگر، یک چشم‌انداز از میان چشم‌اندازهای ممکن است و علم و معرفت جدید، تهدید جدی برای همه باورهای غیرعلمی است و دچار یک جهالت مطلق است و علم و معرفت که زمانی کنیز الهیات بود پس از آنکه با خوشبختی تمام به مقاومت در برابر آن پرداخت، اکنون می‌خواهد با جسارت و نفهمی تمام، برای فلسفه قانون بگذارد و به نوبه خودش نقش خداوند را بر عهده گیرد و زبانه لال نقش فیلسوف را! و علم جدید، منتهی به نیهللیسم

۱. البته در تعارض با ایده‌های این مقاله، اخیراً یکی از پژوهشگران جرم‌شناسی از ایده جرم‌شناسی ریاضی‌نگر و جرم‌شناسی الگوریتمی دفاع کرده است جهت کسب اطلاعات افزون رک به: (رایحیان اصلی، ۱۴۰۰: ۱۹۰-۲۰۹). ناگفته پیداست این ایده ناخودآگاه متأثر از فضای اثباتی‌زدگی و پارادایم تحصلی مسلط بر جرم‌شناسی ایرانی است.

۲. Friedrich Nietzsche

شده و به تازه‌ترین و والاترین صورت آرمان زهد^۱ درآمده و با دین یهودی - مسیحی و فلسفه عصر جدید، یک تثلیث نامقدس را تشکیل داده است (همان: ۶۳-۷۷). پس در حال حاضر معرفت‌شناسی جرم‌شناسی ایرانی به تبعیت و تأثیرپذیری از نقایص عمده معرفتی مکتب پوزیتویستی که در عین حال، مدعای سهمگین تحصیل شناخت قطعی و یقینی را یدک کشیده و هیچ شناختی را به جز دانش تجربی به رسمیت و علمیت^۲ نمی‌شناسد و سگّه علمیت را صرفاً به نام دانش تجربی زده و تجربه و حس را معشوقه دائمی خود می‌داند، چطور می‌تواند برای معرفت فلسفی و عقلانی، نقشه راه و معیار تعیین کند؟ فلذا به لحاظ سیطره پارادایم اثباتی بر پارادایم تفسیری و انتقادی است که ادعا می‌شود، جرم‌شناسی ایرانی دچار یک بحران معرفت‌شناسی^۳ شده است و با این معرفت پوزیتویستی که نوعاً تابع فلسفه تحلیلی است بومی‌سازی همیشه غایب، منفور، مطرود و غیرممکن خواهد بود چرا که مدعای مکتب پوزیتویسم جهان‌شمول، یقینی و قطعی است در حالی که مدعای جرم‌شناسی بومی، محلی، غیرقطعی و تشکیک‌آمیز بوده و به جای عینیت قطعی، از مفهوم عینیت بهر^۴ مدد می‌گیرد و معرفت یقینی و تزلزل‌ناپذیر در بومی‌سازی جایگاهی ندارد.

پس معلوم می‌گردد معرفت‌شناسی جرم‌شناسی رایج در تقابل با معرفت‌شناسی جرم‌شناسی بومی قرار گرفته و بحران روش‌شناختی هم، انشقاق و جدایی این دو نوع جرم‌شناسی را تعمیق می‌بخشد.

۲.۱.۳. چالش روش‌شناسی

نوع معرفت‌شناسی اتخاذی در یک علم، تبعاً روش‌شناسی آن را هم معین می‌کند. ارزش و اهمیت روش‌شناسی تحقیق بر هیچ‌کس مکتوم نیست اما در سامانه آموزش عالی ایران، به‌ویژه رشته حقوق، صرف‌نظر از آنکه واحدهای درسی روش تحقیق (۱ و ۲) یک جایگاه کاملاً فانزری، غیرواقعی، حاشیه‌ای و مهم‌تر از آن غیرمتناسب با اهداف و توقعات حقوق و جرم‌شناسی دارد و صرف‌نظر از آنکه، اساتید روش تحقیق به اندازه کافی در نظام آموزشی و پژوهشی جرم‌شناسی تربیت نشده و اکثر دانشجویان و پژوهشگران جرم‌شناختی حتی بعد از دانش‌آموختگی در مقطع دکتری، چیزی در حوزه روش‌شناسی تحقیق یاد نگرفته و مهارتی در انجام پژوهش‌های کمی و کیفی ندارند و مهم‌تر از همه این‌ها، تکلیف تحقیقات جرم‌شناسی ایرانی با روش تحقیق خود مشخص نیست چرا که روش تحقیق متناسب و متناظر با تحقیقات جرم‌شناسی، غایب همیشگی بوده و به نوعی دچار یک «تقلیل‌گرایی روش‌شناختی گردیده که با تأکید بر روش‌های کمی و

2. Ascetic ideal

3. Scientificity

4. Epistemological crisis

۴. عینیت بهر، «به معنای اختصاص میزان معینی از حد تام عینیت است (باقری، ۱۳۸۹: ۲۶۰). البته در علوم اجتماعی تفسیری، «درک عینی یعنی درکی با ذهنی باز و پذیرا، پاسخگوی گواهی‌ها و شواهد و پذیرا و جویای انتقاد» (فی، ۱۳۸۹: ۳۸۳). است.

غفلت از روش‌های کیفی به معنی استفاده محدود از ظرفیت‌های گسترده ابزارهای روش‌شناختی» (شارع پور و فاضلی، ۱۳۸۹: ۲). شده و همه‌ی این مسائل باعث شده به لحاظ سیطره‌ی محض روش‌های کمی‌گرایانه با استمداد از آمار، اعداد و ارقام، از تحقیقات کمی صحیح هم، نتیجه‌ی مدّ نظر و مطلوب حاصل نشود و حتی در حق روش تحقیق کمی و جرم‌شناسی کمی هم جفا شده و حق این روش هم به خوبی ادا نشود و بدیهی است با این اوصاف اصلاً مجالی برای پرداختن به بومی‌سازی روش تحقیق احساس نمی‌شود و جرم‌شناسی رایج ایرانی مجبور و محکوم به تنفس تحت سیطره پارادایم غالب اثباتی گردد و به جز معدود پژوهشگران حوزه جرم‌شناسی که دغدغه روش تحقیق دارند تلاشی برای غبارزدایی از چهره روش تحقیق (کمی و کیفی) و در گام بعدی بومی‌سازی آن و خروج از بحران روش‌شناختی دیده نمی‌شود.

۲.۱.۴. چالش اجتماع علمی جرم‌شناسی

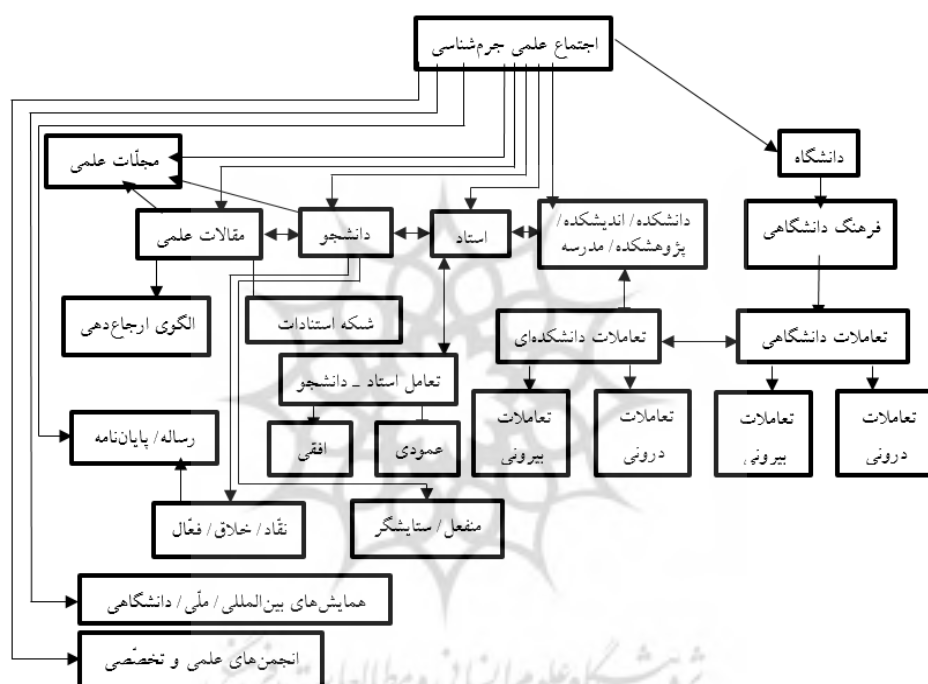
از لحاظ آموزه‌های جامعه‌شناسی علم، اجتماع علمی یک اجتماع گفتمانی است و نهاد علم در بستر اجتماع متولد و در پرتو گفتمان علمی، پرورده و بالنده شده و به رشد شکوفایی لازم می‌رسد و یکی از مبنایی‌ترین مؤلفه‌ها که در شکل‌گیری، تقویت و تولید علم در یک کشور نقش بسزایی ایفاء می‌کند، اجتماع علمی^۱ است. «اجتماع علمی را مجموعه‌ای از دانشمندان دارای کنش متقابل مکرر، با باورها و ارزش‌های مشترک و دارای مناسبات اجتماعی آمیخته به پیوندهای عاطفی محسوب کرده‌اند» (قانع‌راد، ۱۳۸۵: ۳۸). «اندیشه‌ی اجتماع علمی از مطالعه لودویک فلک^۲ در سال ۱۹۳۵ ریشه می‌گیرد و کوهن^۳ به عنوان یک فیلسوف نوپرداز علم در دهه‌ی شصت این مفهوم را توسعه داد و هاگستروم^۴ نیز در همان دهه، فضای مفهومی این واژه را اصلاح و تقویت کرد و در نهایت مرتون^۵ به‌طور گسترده‌ای این مفهوم را در مطالعات جامعه‌شناسی علم وارد ساخت» (همان: ۳۰-۳۱).

اجتماع علمی، یک مفهوم انتزاعی نیست بلکه مفهومی انضمامی بوده و ارکان، مؤلفه‌ها و شاخص‌های خاص خود را دارد که، تعداد دانشگاه، دانشکده، اندیشکده، مجلات پژوهشی، اساتید، مقالات، پایان‌نامه‌ها، هیأت‌های ممیزی، داوران رسالات، مقاله‌ها و پایان‌نامه‌ها و صادرکنندگان مجوز مجلات علمی-پژوهشی^۶، روحیه‌ی علمی، جو آموزشی، فرهنگ دانشگاهی از مؤلفه‌های خوش اجتماع علمی بوده و نقش بی‌بدیلی در تولید علم ایفا می‌کنند. شایان ذکر است در صورت اختلال کارکردی

1. Scientific Community
2. Ludwik Fleck
3. Thomas Kuhn
4. Hagstrom
5. Robert K. Merton

۶ آقای دکتر محمد فاضلی در پژوهش راجع به فساد آکادمیک (خرید و فروش پایان‌نامه) چهار مورد اخیر را «دروازه‌بانان علم» نامیده است (فاضلی، ۱۳۹۵: ۸).

این مؤلفه‌ها، و عدم رعایت استانداردهای لازم، کژکارکرد اجتماع علمی آشکار می‌شود و از بین همه این مؤلفه‌ها، نقش مقالات و مجلات علمی - پژوهشی، رسالات، پایان‌نامه‌های دکتری، تعاملات بین اساتید و بازتعریف رابطه استاد - دانشجو نقش بسیار مهمی در تولید علم دارد به عبارت بهتر: «اجتماعات علمی با ایجاد فضای هنجاری و تأمین کنترل اجتماعی در تکوین معرفتی و اصلاح فرآیندهای آموزشی نقش برجسته‌ای دارند» (قانع‌راد، پیشین: ۲۷). حال با لحاظ اینکه اجتماع علمی جرم‌شناسی در ایران به صورت صحیح و بلوغ یافته تکوین نیافته و مؤلفه‌های آن به نحو احسن محقق نشده، به تعبیر گزنده برایان فی^۱ باید پرسید که: «ما به چه دل بسته‌ایم؟» (فی، پیشین: ۲۷). چه باید کرد؟ مشکل کجاست؟ راهبردهای اصلی در شرایط شکننده فعلی، برای برون رفت از زیر خط فقر علمی چیست؟ ناگفته پیداست تقویت کنش‌گری اجتماع علمی جرم‌شناسی. نمودار شماره (۲) نقش اجتماع علمی جرم‌شناسی را در تولید نظریات بومی جرم‌شناسی نشان می‌دهد.

نمودار (۲) اجتماع علمی جرم‌شناسی و بومی‌سازی جرم‌شناسی (پژوهش حاضر)

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر در ارتباط با موانع و مقتضیات و به عبارت بهتر امکان یا امتناع بومی‌سازی جرم‌شناسی در ایران نتایج خود را به شرح زیر ارائه می‌نماید:

۱. اتهامات جرم‌شناسی رایج ایرانی عبارتند از؛ الف: اثباتی‌زدگی ب: سایه هژمونی مکتب تحصیلی بر سر جرم‌شناسی و سیطره روش تحقیق مطلوب آن یعنی پژوهش کمی و آماری محض در تبیین‌های جرم‌شناختی ج: ناکارآمدی و ناکارایی نظریه‌های وارداتی و ترجمه‌ای غربی در حل ابرمسایل جرم‌شناختی ایرانی د: تقلیل روش‌شناختی ه: عدم استقلال رشته‌ای و بحران در هویت جرم‌شناسی و: فقد بسترمندی اجتماعی در تبیین‌های جرم‌شناختی در جهت رفع اتهامات علمی برشمرده، راهبردهای متنوعی از سوی کنشگران جرم‌شناسی اتخاذ گردیده است.

در مقاله پیش‌رو، با لحاظ سرشت بومی‌سازی جرم‌شناسی با بهره‌گیری از داده‌های فلسفه علم، بالاخص دیدگاه‌های فیلسوف آنارشیسست علم، پل فایراند، می‌توان به این نتیجه رسید که بومی‌سازی جرم‌شناسی، نمی‌تواند رویکرد جزم‌گرا داشته باشد، زیرا در «رویکرد جزم‌گرا (Dogmatic approach) حقیقت، واحد، مطلق، ابدی و تغییرناپذیر است و جایی برای احتمالات دیگر باقی نمی‌ماند. در حالی که در رویکرد فرضیه‌گرا (Hypothetical approach)، نظریه‌ها محصول اندیشه بشری هستند و به همان میزان که انسان‌ها خطاپذیرند، نظریه‌ها نیز خطاپذیرند و مسأله اصلی، پیدا کردن محدودیت‌ها و تلاش برای بهبود آنهاست» (عزیزی و تقوی، ۱۳۹۳: ۶۶). و در همین راستا بومی‌سازی جرم‌شناسی از یک واقع‌گرایی عقلانیت محور در مهار بزهکاری مدد گرفته و ضمن شناسایی چالش‌های پیش روی بومی‌سازی جرم‌شناسی و درک بحران‌های موجود، راهکارهایی برای خروج از بحران و امکان صحبت از بومی‌سازی کارا و موجه بالاخص در مدل برون‌زا ارائه میدهد تا به جرم‌شناسی رایج ایرانی در برایت ذمه از اتهامات انتسابی کمک نماید.

۲- در اهمیت و ضرورت بومی‌سازی جرم‌شناسی نیز، کمتر کسی، تردید به خود راه می‌دهد بالاخص با توقعاتی که گفتمان بومی‌سازی در جرم‌شناسی رایج ایجاد کرده که همان توانمندسازی، کارآمدی، کارایی و اثربخشی نظریات جرم‌شناسی معاصر در مهار بزهکاری است و به تأسی از تعبیر امیل دورکهایم^۱: «اگر جامعه‌شناسی نتواند گرهی از مشکلات جامعه باز کند ارزش یک ساعت تفکر ندارد». (رضایی، ۱۳۸۹: ۶۷). از جرم‌شناسی هم، چنین توقعی می‌رود زیرا امکان یا عدم امکان بومی‌سازی با دغدغه کارآمدی جرم‌شناسی رایج گره خورده و طرفه آنکه کارآمدی و کارایی نظریه‌های بومی جرم‌شناسی هم، مآلاً در تحقق به زمامداری^۲ تأثیرات مستقیمی دارد و کارایی

1. Emile Durkheim
2. Good governance

نظریات بومی جرم‌شناختی، زمانی امکان‌پذیر است که با «مؤلفه‌های فرهنگی، اجتماعی و تاریخی کشور میزبان، تناسب داشته باشد». (قانع‌راد، ۱۳۸۹: ۱۱۱-۱۳۰). در غیر این‌صورت تجربه بومی‌سازی ناموفق مکتب شیکاگو در شهر پاریس تکرار می‌گردد.^۱ پس واژه‌ی آسان نمون بومی-سازی، بسان جراحی ظریف چشم به حساب است که تقلیل‌گرایی نیندیشده در آن، موجب درافتادن در تله شبه علم و نژادپرستی علمی می‌شود.

۳- بومی‌سازی جرم‌شناسی به معنای واقعی کلمه یک پرسش شناختی، فکری و معرفتی است که تحت لوای گفتمان تولید علم درصدد نظریه‌پردازی و تولید نظریات بومی جرم‌شناسی برای مهار جرم ایران است اما موانع و چالش‌های بزرگی پیش روی این گفتمان نوظهور وجود دارد، حجم بزرگی از موانع به خاطر طبع موضوع و رسالت جرم‌شناسی در کنترل بزهکاری است که حقوق کیفری منبع قانونی و هسته اصلی آن است زیرا «حقوق کیفری در ابعاد شکلی و ماهوی، یک رشته ملی محسوب می‌شود که با فرهنگ هر جامعه در معنای وسیع ارتباط دارد... و جرم‌شناسی برخلاف حقوق کیفری، یک رشته بین‌المللی است... ولی نحوه دریافت یافته‌های مطالعات جرم‌شناختی و جذب آنها در سیاست جنایی که حقوق کیفری، هسته اصلی آن را تشکیل می‌دهد، از سوی دیگر، از کشوری به کشور دیگر در نوسان است...» (نجفی ابرندآبادی، پیشین: صفحات ۷۷۹ و ۷۸۶-۷۸۷). به عبارت بهتر «حقوق کیفری در واقع، بازوی مسلح هر دولت و نظام سیاسی برای حفظ نظم عمومی محسوب می‌شود...» (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۹۷: ۱۰۹). از طرفی چون جرم‌شناسی درصدد افشای زخم‌های اجتماعی بوده و خطوط قرمز جامعه را آشکار می‌کند و درصدد رفع نواقص و ناکارآمدی‌ها در حل معمای بزهکاری است بدیهی است که علم مطلوب حاکمیت‌ها واقعی نمی‌شود و در زمره علوم مطرود به شمار می‌رود، به‌ویژه آنجا که حقوق کیفری یک جامعه-مثل ایران- آغشته به ایده‌های ارزشی و ایدئولوژیک هم باشد در چنین فضای علمی است که ایده بومی‌سازی از هر سو در محاصره موانع و محدودیت‌ها قرار می‌گیرد که این چالش‌ها اساس و موجودیت بومی‌سازی را به مخاطره می‌اندازد و یکی از مهم‌ترین چالش‌ها علاوه بر بحران هستی‌شناختی، معرفت‌شناختی، چالش روش‌شناختی است و جرم‌شناسی ما در حال حاضر به تعبیر مارتین هایدگر مته‌متیکال^۲ شده است تا جایی که امروزه برخی پژوهشگران جرم‌شناسی از جرم‌شناسی ریاضی‌مدار و الگوریتمی، دفاع می‌کنند و هر چند علت‌العلل طرح این قبیل ایده‌ها،

۱. برای ملاحظه نتایج بومی‌سازی ناموفق مکتب شیکاگو در شهر پاریس رجوع کنید به: (محمدی ده‌چشمه، ۱۳۹۱: ۳۹).

نشأت گرفته از سیطره و هژمونی پوزیتیویسم بی‌بنیاد، ناپخته و فشل، بر سر جرم‌شناسی رایج ایران است.

۴- از طرف دیگر پژوهش حاضر نشان داد که علم و دانشگاه در ایران، برآمده از نیاز فکری، تحولات معرفتی، تجربه مدرنیته و پرسش‌های فلسفی، شبیه آنچه که در غرب اتفاق افتاد نیست، بلکه علم جدید و دانشگاه در ایران، برآمده از نیاز و عقب‌ماندگی تسلیحاتی و نظامی بوده و تأسیس «دارالفنون به‌جای دارالعلم و اونیورسیتاس»^۱ (طباطبایی، ۱۳۹۸: ۲۹). به نحو بسیار گویا مبین نیاز تسلیحاتی، نظامی و نتیجه عقب‌ماندگی نظامی در روی آوردن به علم جدید بود نه پرسش علمی و فکری و: «ما علم جدید را از لنز تکنولوژی و فناوری دیدیم و از آنجا که پرسش ما، پرسش عقب‌ماندگی بود پاسخ ما هم این بود که باید تکنیک کسب کنیم. دنیای جدید را به‌عنوان تکنولوژی فهمیدیم نه معرفت و علم و همین فهم، مبنای عقلانیت ما برای دانشگاه است ...» (فاضلی، ۱۳۸۹: ۵). به‌عبارت بهتر کشور ما، نظام دانش‌ها، مدرنیته، صنعتی‌شدن، علم جدید، انقلاب علمی، اندیشه انتقادی^۲، تفکر انتقادی^۳، روشنگری و هیچ‌یک از مظاهر عصر جدید را به معنی دقیق کلمه، فهم و تجربه نکرده و مواجهه موثر با آن نداشته است، هر چند تلاش‌های نافرجامی در این زمینه وجود داشته ولی بدیهی است بدون فهم دقیق و بدون مواجهه عمیق با این مقولات فکری و فلسفی، و بدون مواجهه صحیح با علوم انسانی جدید و بدون درک انسان جدید که فرزند اومانیزم است و بدون توجه به انسان جرم‌شناسی، تولید نظریات بومی، جرم‌شناسی، آرمان‌گرایی علمی است.

۵- در ارتباط با مؤلفه‌ها و مختصات علم جدید هم، آن‌طور که در بدنه پژوهش نشان داده شد، مؤلفه‌ها و مختصات جرم‌شناسی رایج ایرانی، بالأخص با لحاظ جهان‌بینی شایسته آن (جسم و روح توأمان)، تناسب و انطباق آنچنانی با هستی‌شناسی علم جدید ندارد، زیرا هستی‌شناسی علم جدید، پرداختن به جهان محسوس، و فیزیکی و تسلط و کنترل بر طبیعت است درحالی که طبق جهان‌بینی و هستی‌شناسی بایسته جرم‌شناسی ایرانی، صرفاً پرداختن به جهان محسوس و کنترل و تسلط بر آن نیست بلکه جهان معقول و غیرمحسوس هم به موازات آن وجود دارد و «آنچه در جهان‌بینی علم ایرانی و اسلامی اهمیت دارد خلقت است نه طبیعت محض». (سبحانی و سعدآبادی، ۱۳۹۲: ۹۴-۹۷).

1. Universitas
2. Critical thought
3. Critical thinking

جسم و روح توأمان است نه ماده و طبیعت محض، و این تقابل بنیادین و تاریخی، بین این دو جهان‌بینی و نحوه نگرش آن دو به انسان وجود دارد.

به عبارت دیگر در جهان‌بینی جرم‌شناسی ایرانی، «نظریه خلقت‌گرایی حاکم است نه نظریه طبیعت‌گرایی و به جای علم خنثی و بی‌طرف^۱ از علم جهت‌دار و علم نافع بحث می‌شود». (همان).

۶- مقاله نشان داد جرم‌شناسی رایج ما تعاملی با جرم‌شناسی غربی به معنای واقعی کلمه ندارد و زبان رسمی جرم‌شناسی ما، فارسی^۲ بوده و این زبان تحت تأثیر هژمونی زبان جهانی انگلیسی قرار داشته و صدای معدود تحقیقات جرم‌شناختی ما نیز اگر در مجلات ISI چاپ و منتشر نگردد به گوش مجامع علمی جهانی نمی‌رسد و نظام نابالغ اجتماع علمی جرم‌شناختی ایران از تربیت دانشجو و استاد چندزبانه عاجز بوده و همان‌طور که اثبات شد روش تحقیق هم که عمود خیمه علم است در جرم‌شناسی ایرانی اصلاً جایگاهی ندارد و یک واحد درسی مطرود، مضموم، یتیم و بدون متوالی است و تقلیل‌گرایی روش‌شناختی، اتهام مسلم و غیرقابل دفاع جرم‌شناسی رایج ایرانی است.

۷- نکته بسیار مهم در امتناع بومی‌سازی جرم‌شناسی ایرانی، عدم بلوغ اجتماع علمی جرم‌شناسی است. حقیقت قضیه این است که اجتماع علمی جرم‌شناسی در صورت بلوغ و قوام یافتن مؤلفه‌های اصلی آن می‌تواند جای اکثر دلایل عدم امتناع را به نوعی پر کند در حالی که اجتماع علمی جرم‌شناسی، در مرحله‌ی جنینی بسر برده و صرف تزیید رو به رشد دانشجویان جرم‌شناسی در نتیجه جذب بی‌رویه و غیرهدفمند، که خود ثمره حاکمیت فرهنگ مصرفی در دانشگاه و کالایی شدن نظام علم در ایران است، به اجتماع علمی جرم‌شناسی، تجسم، تجسد و عینیت نمی‌بخشد و نکته قابل تأمل اینکه، حتی اجتماع علمی و دانشگاهی موجود هم، مطابق یافته‌های تجربی در تحقیقات اجتماعی، «ضد‌هنجارهای علم را به جای هنجارهای علمی مرتنی به دانشجو آموزش داده و کمتر به هنجارهای علم اقتدا می‌کنند» (ودادهیر، پیشین: ۵۰). و از طرفی جرم‌شناسی در کشور ما به جای نهادینه کردن هنجارهای علم مرتونی و اخلاق حرفه‌ای پژوهش، با دیوشناسی و جمجمه‌شناسی لمبروزویی شروع شده و قهرمان تاریخ جرم‌شناسی ما، سزار لمبروزو^۳ ایتالیایی است بی‌آنکه از زمانه، زمینه، بسترهای اجتماعی، معاصرین، ممدوحین، متأثران و موثران بر او، بحثی عمیق در میان باشد.

1. Value free

۲. صرف‌نظر از عدم تداول زبان فارسی در ادبیات علم جهانی «زبان فارسی، زبانی اساساً ادبی، جهان‌سومی و بسته است» (اشوری، ۱۳۷۲: ۲۷۱).

3. Cesare Lombroso

و این در حالی است که تاریخ و فلسفه جرم‌شناسی، یکی از مقولات بسیار مهم در حوزه آموزش جرم‌شناسی به شمار می‌رود که باید توسط اساتید صاحب صلاحیت علمی، تدریس شود و واقعیت قضیه این است که در ارتباط با تاریخ و فلسفه جرم‌شناسی ایرانی به تعبیر گیلفورد گرتز^۱ «شرح قویم^۲» (فاضلی، ۱۳۸۴: ۱۶) وجود ندارد و به همین دلیل کژکارکردهای اجتماع علمی جرم‌شناسی بیشتر از کارکردهای صحیح و علمی آن است و مضاف بر آن در طول حدوداً ۶۰ ساله عمر جرم‌شناسی در ایران، علی‌رغم اینکه در کشورهای پیشگام در حوزه جرم‌شناسی و مطالعات جهانی «جرم‌شناسی از سال ۱۹۳۴ دارای یک تربیون جهانی به نام جامعه بین‌المللی جرم‌شناسی شد، و به‌عنوان یک علم نظری و کاربردی مورد توجه محافل علمی، اداری و اجرایی قرار گرفت و نتیجه این طرز تلقی این بود که، آموزش جرم‌شناسی فقط در چارچوب دانشکده‌های حقوق و آن هم به‌صورت یک ماده درسی فرعی باقی ماند و از مؤسسات جرم‌شناسی و علوم جنایی، صرفاً به‌عنوان یک نهاد آموزشی و نه تجربی و مشاهده‌ای بهره‌برداری شد» (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۷۶: ۱۱۵-۱۱۶).

و مهم‌تر از آن با لحاظ نگاه ایدئولوژیک و دستوری به جرم‌شناسی در تخصیص واحدهای درسی اندک به آن، علمی مطرود و حاشیه‌ای است و هنوز از یک واحد درسی به یک رشته دانشگاهی با هویت علمی مستقل، ارتقاء مقام پیدا نکرده و دانشکده تخصصی، نشریه تخصصی و استقلال رشته‌ای ندارد و ایده بومی‌سازی جرم‌شناسی هم اکثراً با رویکردهای سیاسی، هویت‌طلب و وطنی فهمیده می‌شود نه با رویکرد علمی و حل مسأله‌ای و طرفه آنکه بیشتر جرم‌شناسان ایرانی بیش از آنکه به اصطلاح زنبور اجتماع باشند جرم‌شناس مبل‌نشین هستند و تأملات و نظورری‌های آنها، عاری از داده‌های تجربی متکی به پژوهش‌های میدانی است.

پس با توجه به یافته‌های پژوهش، تا اطلاع ثانوی و تا رفع موانع و چالش‌های اشاره شده و به‌ویژه تا شکل‌گیری اجتماع علمی جرم‌شناسی و خروج از بحران روش‌شناختی و ورود به شایسته‌سالاری علمی، تولید نظریات بومی جرم‌شناسی غیرممکن است. البته بدیهی است با رفع کامل این چالش‌ها صرفاً می‌توان، از امکان بومی‌سازی جرم‌شناسی در ایران با استمداد از مدل بومی‌سازی برون‌زا در آینده سخن گفت.

منابع

آشوری، داریوش (۱۳۶۸)، «نظریه غرب‌زدگی و بحران تفکر در ایران»، نشریه ایران‌نامه، شماره ۲۷، ص ۴۵۴-۴۶۰.

1. Cliffford Geertz
2. Thich description

- آشوری، داریوش (۱۳۷۲)، «ماومدرنیته» (گفتگو)، ماهنامه کلک، شماره ۳۷، ص ۲۶۳-۳۰۳.
- آشوری، داریوش (۱۳۸۸)، «گفتمان غرب‌زدگی: طغیان روشنفکری جهان سوم برای بازگشت به خود»، (گفتگو)، مجله تلاش، شماره ۳۲، ص ۶۶-۸۲.
- آشوری، داریوش (۱۳۹۰)، «علوم‌انسانی در ایران و مسئله زبان آن»، نشریه بخارا، شماره ۸۰، ص ۱۱۸-۱۴۴.
- باقری، خسرو (۱۳۸۹)، «علم بومی، قابلیت‌ها و تنگناها»، در: علم بومی، علم جهانی: امکان یا امتناع؟، چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاهی واحد تربیت معلّم.
- برزگر، ابراهیم (۱۳۸۲)، رهیافت بومی‌سازی علوم سیاسی، چاپ اول، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.
- بهنام، جمشید و جهانگللو، رامین (۱۳۸۶)، تمدن و تجدد (گفتگو)، چاپ اول، تهران: نشر مرکز.
- بهنام، جمشید (۱۳۷۵)، ایرانیان و اندیشه تجدد، چاپ اول، تهران: نشر فروزان روز.
- جانعلی‌زاده چوب‌بستنی، حیدر و علیزاده، مصطفی (۱۳۹۳)، «اجتماع علمی جامعه‌شناسی در ایران: تراکم اخلاقی یا آنومی؟» فصلنامه جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی، دوره ۲، ص ۹-۴۱.
- چالمرز، آلن. اف (۱۳۹۸)، چیستی علم: درآمدی بر مکاتب علم‌شناسی فلسفی، چاپ ۱۸، تهران: انتشارات سمت.
- حاجی ده‌آبادی، محمدعلی و قبادیان، علی (۱۳۹۵)، «الگوی کنترل درونی اخلاق‌محور: در سیاست‌گذاری جنایی»، فصلنامه علمی - پژوهشی اسلام و مطالعات اجتماعی، سال سوم، شماره ۴، ص ۹۷-۱۳۱.
- حکمت‌نیا، محمود (۱۳۸۴)، «بومی‌سازی نهادهای حقوقی با رویکردی اسلامی»، فقه و حقوق، شماره ۷، ص ۶۱-۷۷.
- خاقانی اصفهانی، مهدی و حاجی‌ده‌آبادی، محمدعلی (۱۳۹۲)، «بومی‌سازی سیاست جنایی با تأکید بر نقد اهمّ مدل‌های غربی و گفتمان‌های فقهی سیاست جنایی»، مجله حقوقی دادگستری، سال ۷۷، شماره ۸۲، ص ۶۵-۹۰.
- خوشنویسان، فاطمه؛ عباسپور، عباس؛ فاضلی، نعمت‌الله و نیستانی، محمدرضا (۱۳۹۷)، «الزامات و چالش‌های علوم انسانی کارآفرین: تحلیل پدیدارشناسانه از وضعیت علوم‌انسانی در نظام دانشگاهی ایران»، جامعه پژوهشی فرهنگی، پژوهشگاه علوم‌انسانی و مطالعات فرهنگی، فصلنامه علمی - پژوهشی، سال نهم، شماره سوم، ص ۱-۳۰.

- ذاکرسالھی، غلامرضا (۱۳۸۹)، «وضعیت تولید و انتشار کتاب‌های علوم اجتماعی در ایران»، **مجله جامعه‌شناسی ایران**، دوره یازدهم، شماره ۳، ص ۱۱۷-۱۳۱.
- رایجیان اصلی، مهرداد (۱۴۰۰)، **درآمدی بر جرم‌شناسی ریاضی‌نگر**، در: **دایره‌المعارف ریاضیات و علوم جنایی**، به کوشش مریم عباچی، چاپ اول، تهران: نشر میزان.
- رضایی، محمد (۱۳۸۹)، «زنده‌باد مرکز زدایی»، **مهرنامه**، شماره ۵، ص ۶۶-۶۸.
- رهامی، محسن (۱۳۹۲)، **اقدامات تأمینی و تربیتی**، چاپ دوم، تهران: نشر میزان.
- ریاست جمهوری (سازمان برنامه بودجه، مرکز آمار ایران) (۱۳۹۹)، **گزارش وضعیت اجتماعی و فرهنگی ایران**، چاپ اول، تهران: انتشارات مرکز آمار ایران.
- زینالی، امیرحمزه (۱۳۹۲)، «تأملی بر بومی‌سازی نظریات جرم‌شناسی در ایران»، **فصل تحول**، انتشارات دانشگاه تربیت مدرس، سال دوم، شماره ۵، ص ۶۰-۷۸.
- سبحانی، محمدتقی و سعدآبادی، حسین (۱۳۹۲)، «بررسی جهت‌داری علوم تجربی از منظر برخی اندیشمندان معاصر: آیت‌الله جوادی‌آملی، دکتر سروش و حجت‌الاسلام والمسلمین میرباقری»، **فصلنامه پژوهشی روش‌شناسی علوم انسانی**، سال ۱۹، شماره ۷۷، ص ۹۳-۱۰۴.
- شارع‌پور، محمود و فاضلی، محمد (۱۳۸۹)، «آموزش جامعه‌شناسی و بینش جامعه‌شناختی»، **دانشنامه علوم اجتماعی**، دوره دهم، شماره ۳، ص ۱-۲۱.
- طباطبایی، سید جواد (۱۳۹۸)، **ملاحظات درباره دانشگاه**، چاپ اول، تهران: انتشارات مینوی خرد.
- عباسی، ابراهیم (۱۳۹۴)، «اجتماع‌گرایی به مثابه روش تحلیل: تلاش برای بومی‌نگری در علوم اجتماعی»، **فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی**، دوره ۷، شماره ۲، ص ۲۳-۵۶.
- عزیزی، علی و تقوی، مصطفی (۱۳۹۳)، «نقد علم‌شناسی کوهن از منظر فایربرند»، **فلسفه علم**، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال چهارم، شماره ۲، ص ۵۹-۷۴.
- فاضلی، محمد (۱۳۹۵)، «خرید و فروش پایان‌نامه در ایران»، **برنامه زاویه**، ۱۹ آبان‌ماه، ساعت ۲۱، گروه فرهنگ و اندیشه شبکه چهار سیما.

- فاضلی، نعمت‌الله (۱۳۸۲)، «بررسی تطبیقی فرهنگ دانشگاهی ایران و بریتانیا، مطالعه انسان‌شناختی در علل ناکارآمدی آموزش دانشگاهی در ایران»، **نامه انسان‌شناسی**، دوره اول، شماره ۳، ص ۹۳-۱۳۲.
- فاضلی، نعمت‌الله (۱۳۹۲) «رشته‌های دانشگاهی: کارکردها، کژکارکردها و تحولات»، **فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی**، دوره ۶، شماره ۱، ص ۱-۳۰.
- فاضلی، نعمت‌الله (۱۳۸۴)، «کالبدشکافی و آسیب‌شناسی نقادی در اجتماعات علمی ایران»، **کتاب ماه**، شماره‌های ۹۴-۹۵، ص ۱۸-۴۲.
- فاضلی، نعمت‌الله (۱۳۸۴)، «کدام معیار؟ بررسی انسان‌شناختی در زمینه تولید علم و چالش‌های علوم انسانی در ایران»، **فصلنامه علوم اجتماعی**، شماره ۳۰، ص ۱-۴۳.
- فاضلی، نعمت‌الله (۱۳۹۶)، **میز مطالعات اجتماعی علم، فناوری و نوآوری**، (سخنرانی)، تهران: مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور.
- فکوهی، ناصر (۱۳۸۹)، «دایاسپورای علمی ایرانی و نقش آن در بومی‌سازی علوم اجتماعی در ایران»، در: **علم بومی و علم جهانی، امکان یا امتناع؟**، چاپ اول، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی واحد تربیت معلم.
- فی، برایان (۱۳۸۹)، **فلسفه امروزین علوم اجتماعی با نگرش چندفرهنگی**، ترجمه خشایار دیهیمی، چاپ چهارم، تهران: نشر طرح نو.
- قانع‌راد، محمدامین (۱۳۸۹)، «علوم اجتماعی مستقل / دگرواره و عینیت چندگانه (نگاهی به آرای سید حسین و سید فریدالعطاس)»، در: **علم بومی، علم جهانی: امکان یا امتناع؟**، چاپ اول، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- قانع‌راد، محمدامین (۱۳۸۵)، «وضعیت اجتماع علمی در رشته علوم اجتماعی»، **نامه علوم اجتماعی**، شماره ۲۷، ص ۲۷-۵۵.
- کاظمی، عبدالحسن (۱۳۸۷)، «مشکلات سنجشی تولیدات علمی کشور»، **مدیریت اطلاعات سلامت**، شماره ۱۰، ص ۱۷۵-۱۷۸.
- محدثی گیلوئی، حسن (۱۳۹۵)، **نقدی بر کتاب «بن‌خلدون و علوم اجتماعی»**، اثر سید جواد طباطبایی، تهران: سایت زیتون.
- محمدی ده‌چشمه، مصطفی (۱۳۹۹)، «نگرشی بر ناگفته‌های مکتب شیکاگو در مطالعات شهری»، **مجله علمی - پژوهشی اطلاعات جغرافیایی سپهر**، دوره ۲۱، شماره ۸۴، ص ۳۶-۳۹.

- مرادی، محمدعلی (۱۳۹۱)، «نقدی بر کتاب ابن خلدون و علوم اجتماعی جدید»، **روزنامه اعتماد**، شماره مسلسل ۲۵۲۷.
- مقدم حیدری، غلامحسین (۱۳۹۲)، «مبانی فلسفی مردم شناسی علم»، **فصلنامه پژوهشی روش شناسی علوم انسانی**، سال ۱۹، شماره ۷۴-۷۵، ص ۷-۲۷.
- موسوی (دریاباری)، یعقوب (۱۳۸۹)، «ساختار علم در چالش میان جهانشمولی، بومی گرایی و محلی گرایی»، در: **علم بومی و علم جهانی، امکان یا امتناع؟**، چاپ اول، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی واحد تربیت معلم.
- مولایی، علی (۱۳۹۷)، «خوانش های جرم شناسانه از کودک در ادبیات داستانی ایران با تأکید بر آثار علی اشرف درویشان، صادق چوبک، غلامحسین ساعدی»، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق کیفری، دانشگاه علامه طباطبایی،
- مؤمنی، فرشاد (۱۳۸۹)، «ایران و چالش های مواجهه با علم بومی و علم جهانی»، در: **علم بومی و علم جهانی، امکان یا امتناع؟**، چاپ اول، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی واحد تربیت معلم.
- نادری، حمید، (بی تا)، **محمدعلی فروغی**، ارائه کلاسی درس جامعه شناسی فرهنگ، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، بی تا.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین و صادق نژاد نایینی، مجید (۱۳۹۹) «نظریه عمومی فشار و جرایم شرکتی»، **مجله تحقیقات حقوقی (ویژه نامه)**، شماره ۱۳، ص ۴۳-۸۸.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۳۷۶)، «جایگاه جرم شناسی در ایران»، **مجله کانون وکلا**، کانون وکلای دادگستری مرکز، دوره جدید، شماره ۱۲، ص ۱۱۵-۱۲۸.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۳۸۷)، «تلطیف و ترمیمی شدن حقوق کیفری، با تأکید بر حقوق ایران»، در: **عدالت ترمیمی به پل ارتباطی میان تمدن های جاده ابریشم**، زیر نظر محمد فرجیها، **چکیده مقالات**، چاپ اول، تهران: نشر میزان.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۳۹۳)، **درباره آموزش جرم شناسی**، در: **جرم شناسی**، (دیباجه مترجم بر ویراست سوم)، ژرژ پیکا، ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی، چاپ سوم، تهران: میزان.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۳۹۸)، «تحولات جرم شناسی بزهکاری یقه سفیدها»، (دیباجه)، در: **بزهکاری یقه سرخ ها نوشته شهزاد دارابی**، چاپ اول، تهران: میزان.

نجفی ابرنآبادی، علی حسین (۱۳۹۸)، «علوم جنایی در رویارویی با رویدادهای سیاسی (درآمدی بر تحولات حقوق کیفری و جرم‌شناسی در پرتو انقلاب مارکیستی لنینیستی روسیه)»، در: **دایره‌المعارف علوم جنایی، مجموعه مقاله‌های تازه‌های علوم جنایی، کتاب چهارم**، زیر نظر: دکتر علی حسین نجفی ابرنآبادی، چاپ اول، تهران: نشر میزان.

نجفی ابرنآبادی، علی حسین (۱۳۸۴)، «اقدامات تامینی و تربیتی در حقوق کیفری ایران»، دیباچه در: **اقدامات تامینی و تربیتی در حقوق کیفری ایران**، نوشته ناصر قاسمی، چاپ اول، تهران: نشر میزان.

نجفی‌توانا، علی (۱۳۹۴)، **عینیت در جرم‌شناسی**، سخنرانی در نشست تخصصی بررسی جنبه‌های مختلف دانشنامه بزه‌دیده‌شناسی و پیشگیری از جرم، دانشکده حقوق دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.

ودادهیر، ابوعلی (۱۳۹۷)، **آداب سوءگیری هنجاری در علم و فعالیت آکادمیک: مطالعه طولی در دانشگاه‌های رشته‌های منتخب ایران**، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، تهران: دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.

Arcand, s. Brillon, y (1973), **Comparative criminology: Africa**. Acta criminological, vol 6, Number 7, 199-217.

Carrington. Kerry (2017), "Asian criminology and southern Epistemologis", **comparative criminology and criminal justice Reserch**, school of social sciences. Monash unievsity, Clayton, Vic Australia.

Hill, Stephen (1995), "Globalization or Indigenization: New Alignments Between knowledg and culture", knowledge and policy: **The International Journal of knowledge transfer and utilization**, vol 8, number 2, 88-112.

Laufer S, William, Adler Freda (2017), **Advances in criminological theory**, Temple University, u. s. a, Routledge publication, Landon and Newyork.

Laufers, William, Adler Freda (2017), "The challenges of Advances in criminological theory", advances in **criminological theory**, Routledge publication, London and Newyork, vol 1.

Mccord, Joan (2017), "Theory, pseudotheory, and Metatheory", **advances in criminological theory, Willian S. Laufer and in Freda Adler**, Routledge publication, London and Newyork, vol 1.

Messner F, Steven (2017), "when west Meets East: Generalizing Theory and Expanding the conceptual Todkit of criminology", **comparative criminology in Asia**, Springer series on Asian criminology and scienes, Monash university, clyton, VIC Australia.

- Szabo, Denis, (1976), «Comprative criminology», **the Journal of criminal law and criminology**, by Northwestern University School of law, vol 8, 366-379.
- Tauri, Juan marce llus, (2018), “The master Tools will never Dismantle the Masters House: An indigenous critique of criminology”, **Journal of Global indigeneity**, 3(1), 1-18.
- Tubex, Hide, (2013), “The Revival of comparative criminology in a globalized world; local variances and indigenous over-representation”, **university of Western Australia-faculty of law research paper**, Number 310, 55-68.

روش استناد به این مقاله:

سهرابی اسمرود، مهران و نجفی توانا، علی (۱۴۰۱)، «بومی‌سازی جرم‌شناسی در ایران: موانع و مقتضیات»، پژوهشنامه حقوق کیفری، دوره ۱۳، پیاپی ۲۵، ص ۱۲۳-۱۵۰. DOI:10.22124/jol.2022.20733.2210

Copyright:

Copyright for this article is retained by the author(s), with first publication rights granted to *Criminal Law Research*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the original work is properly cited.

